

L-GHID TA' L-ASSUNTA

IT-TMIENJA U TLETIN SENA

38 (2003)

COMMITTED TO CREATE THE FINEST FURNITURE

Special prices on internal doors & furniture
Call now for an estimate

Falcon Street, Sannat VCT 112, Gozo - Malta.

Tel: 21 565 946 Fax: 21 564 442
Mob: 9942 9340 E-mail: pww@maltanet.net

L-GHID TA' L'ASSUNTA

38 (2003)

*Stampat
ghall-ewwel darba
Awwissu 1966*

*Pjazza tal-Katidral,
Cittadella, Għawdex.
VCT 103*

Tel • 2155-4101
Fax • 2156-4572

Home-page:
<http://www.gozocathedral.org.mt>

E-mail:
l-ghid_ta_l-assunta@gozocathedral.org.mt

Editor
JOSEPH BEZZINA

Reklami
CHARLES BUGEJA

Itajppar
FABIENNE GRECH

Proof Reading
REV. GEORGE MERECIA
ANTON F. ATTARD
CHARLES BEZZINA

Setting
ERIC DE BONO

Ritratti tal-qoxra
Il-kampnar tal-Katidral
(Advantage Advertising Ltd) u
r-raba' qanpiena l-għida, Ursola.

Stampata
J. DE BONO
PRINTING PRESS LTD.
TEL: 2155-2219 • 7955-2219

© Copyright
L-ARTIKLI HUMA COPYRIGHT TA' L-AWTURI
RESPIETTIVI U MA JISTGĦU JOU RIPRODOTTI B'EBDA
MOD MINHAJIR IL-PERMISS TA' L-AWTURI.
IL-FEHEMIET ESPRESSI FL-ARTIKLI MHUX IXX

Kabbarna għalina lkoll!

Infahhru 'l Alla bid-daqq

Is-sena 2003 tibqa' mniżżla fl-istorja tal-Katidral ta' Għawdex bħala *Is-sena tal-qniepen*. Dan għaliex, matul din is-sena, il-familja parrokkjali tal-Katidral għaqdet l-isforzi kollha tagħha halli għall-ewwel darba fl-istorja millenarja ta' l-istess knisja, dan il-Katidral ta' Għawdex ikollu sett shih ta' qniepen. S'issa, il-Katidral kellu hames qniepen fonduti minn żmien għal żmien minghajr hafna attenzjoni għat-tonalità tagħhom. Issa se jkollu sett ta' hames qniepen b'tonalità armonjuża bejniethom magħmula minn wahda mill-iktar ditti rinomati tal-qniepen fid-dinja: **John Taylor Bellfounders Limited** ta' Loughborough, Leicestershire, ir-Renju Unit.

It-tifhir 'l Alla tagħna bid-daqq hi tradizzjoni li tmur lura mat-tlett elef sena u l-Kotba Mqaddsa jafferaw li dan it-tifhir kien ta' għogħba kbira 'l Alla. Naqraw fit-tieni ktieb tal-Kronaki (5,13) li *malli d-daqqaqa u l-ghanneja lkoll flimkien kienu jsemmghu hoss wiehed biex isebbh u ifahhru l-Mulej, u malli kienu jghollu d-daqq bit-trombi u bic-eneel u bl-istrumenti tad-daqq u jsebh u l-Mulej "ghax hu tajjeb, u għal dejjem it-tjeba tiegħu", id-dar, dar il-Mulej, imtliet bi shaba.*

Il-hames qniepen qodma kienu saru fi tliet żminijiet differenti. L-eqdem tnejn saru fl-1639, jiġifieri 365 sena ilu. Dawn hađu post oħrajn li kienu bil-wisq eqdem, tlieta minnhom imsemmija fl-1575 fil-żiżta ta' Dusina. Fl-1739, mit sena wara sewwa, saru żewġ qniepen oħra. L-aħhar qanpiena saret fl-1791, u baqgħet magħrufa bħala l-għida minkejja li għaddew minn fuqha 213-il sena. Dawn il-qniepen barra li kellhom diversi hsarat, ma kinux intonati tajjeb.

L-istorja shiha ta' dawn il-qniepen qodma tidher fl-ewwel artiklu ta' din il-harġa; tagħrif shih dwar il-qniepen il-għoda, mill-ewwel hsieb għalihom sat-tluġ tagħhom fil-kampnar tal-Katidral, jidher fit-tieni artiklu.

Hawn xi whud li bhal Għada, skond ir-rakkont ta' San Gwann fil-vangelu tiegħu (12, 3-8), qegħdin jitkażaw *bil-hela* ta' mija u ghoxrin elf lira Maltija f'dan il-proġett. Għada wkoll kien tkaża bil-libbra fwieha ta' nard safi li Marija oħt Lażżru dilket ma' riġen Gesù, fwieha li kienet tqum is-somma enormi ta' tliet mit dinier. Għada kien ta' l-opinjoni li dawn kellhom jintużaw għall-foqra. Izda Gesù ma kienx ta' dik il-fehma: "Halluha... għaliex foqra għandkom dejjem magħkom, imma mhux dejjem għandkom lili."

L-offerta ta' dawn il-qniepen mill-parruċċani tal-Katidral turi l-imhabba kbira li għandhom għad-dar komuni tagħhom, il-knisja parrokkjali li fiha tghammdu u li fiha rċievu ta' spiss is-sagramenti.

J'Alla d-daqq tal-qniepen ifakkarna ta' sikwit fid-dmir li nitolbu 'l Alla u lil Santa Marija halli jgħinuna nikbru fl-imhabba lejhom u lejn il-prossimu tagħna.

joseph.bezzina@gozocathedral.org

IL-QNIEPEN ANTIKI TAL-KATIDRAL TA' GHAWDEX

Deskrizzjoni storika
kitba ta'

Robert Cassar BA (Hons) (History of Art)

Fil-kampnar wahdieni tal-Katidral matriċi tal-gżira ta' Ghawdex konna nsibu hames qniepen mahduma bejn issekl u sbatax u tmintax. Għal l-aħħar tliet mitt sena, dawn il-qniepen qdew ix-xogħol tagħhom fejn sejh, habbru u ċeleberaw il-festi f'okkażjonijiet ta' ferh kif ukoll il-mewt fi ġranet ta' diqa għat-telfa ta' l-gheżiż. Dawn il-qniepen kienu jindaqu wkoll meta jinqala' xi maltemp, jew xi diżastru bħal terremot. Filwaqt li kienu jwennsu lill-poplu f'dawn il-mument kiefra, id-daqq ta' dawn il-qniepen tradizzjonalment kien jintuza biex ikeċċi l-ghawg li kien jissimbolizza l-ghemil tax-xitan u xi spirti ħżiena.

Hames qniepen

Il-hames qniepen l-antiki ma sarux f'daqq u jidher li dan il-grupp ma kien minn dejjem hamsa. In-numru tal-qniepen fil-kampnar tal-katidral jidher li żdied maż-żminijiet. Fl-inventarju tat-23 ta' Frar 1770, insibu li fil-kampnar kien hemm erba' qniepen u oħra zgħira tas-sinjal². Tajjeb ninnutaw li kienet għadha ma saritx il-qanpiena msejja Orsla fl-1791. F'dan l-inventarju tissemma wkoll il-qanpiena tas-sagristija u żewġt ilsna tal-hadid li kienu ta' qniepen oħra li kienu jipsabu fil-kampnar³. Dan il-fatt ta' l-aħħar jagħti indikazzjonijiet ċari li kien hemm qniepen oħra li nbidlu ma' dawk li saru fl-1738 u 1739. Dan it-tibdil normalment kien isir meta tinqasam xi qanpiena

jew meta ssir qanpiena ikbar.

Dan il-grupp ta' hames qniepen huwa ta' importanza kampanologika peress li hafna qniepen qodma li kienu xogħol funderiji lokali tkissru jew inbieghu għall-bronż biex isiru oħrajn għodda. B'dan il-fatt, hafna materjal storiku dwar dawn in-nies tas-sengħa ntilef għal dejjem. L-eqdem żewġ qniepen tal-katidral imorru lura għas-sena 1639. Dan ma jfissirx li l-katidral ma kellux qniepen oħra qabel dawn, imma probabbli li intilfu kif rajna fl-inventarju aktar 'l fuq. Il-qniepen ta' l-1639 għandhom importanza storika kbira peress li dawn saru għall-knisja matriċi ta' qabel l-istruttura ddisinjata minn Lorenzo Gafà. Għalhekk probabbilment dawn iż-żewġ qniepen daqqew għall-konsagrazzjoni tal-knisja l-għdida.

L-ewwel żewġ qniepen

Fuq dawn iż-żewġ qniepen insibu dekorazzjoni kemm imqabbża kif ukoll imnaqqxa. Waqt li ta' l-ewwel giet fonduta mal-qanpiena, ta' l-aħħar saret wara li toħroġ mill-forma u setgħet ssir diversi snin wara. Bħala riliev mqabbeż insibu kemm x-xbieha tas-Sagra Familja kif ukoll l-Immakulata Kunċizzjoni jew it-tluġ is-sema ta' Marija. Fuq dawn il-qniepen nsibu mnaqqxa il-kelma *CON-SACRATA*, id-data 1639 u l-armata ta' l-Isqof Balaguer. Jista' jagħti l-każ li dawn ta' l-aħħar saru fl-okkażjoni tal-

konsagrazzjoni taż-żewġ qniepen u setghu inhadmu xi snin qabel dik id-data. Barra minn dawn insibu żewġ skrizzjonijiet interessanti li normalment jinsabu fuq qniepen Ewropej tal-medjuevu. Fuq wahda minnhom hemm *DEMONES EXPELLO TEMPESTATESQUE SERENO*, li tfisser, inkeċċi x-xjaten u nikkalma it-tempesti, filwaqt li fuq l-oħra nsibu *VIVENTES VOVO ET QUE PERIERE GEMO*, li tfisser, insejjah il-hajjin u nibki lill-mejtin.

Dawn iż-żewġ qniepen huma deskritti f'wahda mill-visti pastorali ta' l-Isqof Alpheran de Bussan li ghamel fil-knisja Katidrali ta' Ghawdex⁴. Ghalkemm ma nafux min ghamel dawn il-qniepen, hemm hjiel li setghu saru fil-funderija ta' l-Ordni ġewwa Malta li dak iż-żmien kellha bhala il-mastru fonditur taghha lil *Vincenzo Sardo*. Din l-attribuzzjoni hija bbażata fuq xebh li hemm bejn dawn il-qniepen tal-Katidral u tnejn oħra f'tit ikbar li nsibu fil-Katidral ta' l-Imdina.

Żewġ qniepen oħra

Fl-1738 u 1739 saru żewġ qniepen oħra li ghadhom jeżistu ma' dan il-grupp ta' hamsa. Dawn huma it-tielet fid-daqs miż-żgħar u l-qanpiena l-kbira rispettivament. Din ta' l-aħħar kienet għal żmienha l-akbar qanpiena fil-gżejjer Maltin, imma malajr ġiet issuperata mit-tnejn il-kbar tal-Knisja Konventwali ta' San Ġwann fil-Belt fut wara. Dawn il-qniepen huma xogħol attribwit lil *Aloisio Bouchut* li kien il-mastru fonditur fil-funderija ta' l-Ordni f'dak iż-żmien. Id-dehra massiva ta' dawn iż-żewġ qniepen jagħtu hjiel u dehra militari, xhieda tax-xogħol tas-sartillerija li kien isir fil-funderija.

Dawn il-qniepen ġew ikkonsagrati mill-Isqof Alpheran de Bussan fil-Knisja tal-Patrijiet Frangiskani Konventwali tal-Belt. Dan sar nhar il-5 ta' Diċembru

*Il-kampnar kolossali
tal-Katidral*

1739⁵. Il-konnessjoni ta' din il-knisja biex fiha ssir il-funzjoni tal-konsagrazzjoni ta' dawn il-qniepen ma kenitx xi kumbinazzjoni, peress li l-Knisja ta' San Frangisk kienet l-eqreb wahda għall-funderija ta' l-Ordni. Il-qanpiena l-kbira kienet iddedikata għall-Verġni Marija filwaqt li l-oħra ddedikawha lill-qaddisin Orsla u Barbara. Fl-istess Vista Pastoral, l-Isqof Alpheran de Bussan jagħti l-piż ta' dawn il-qniepen; il-kbira 24 qwintal u 30 ratal filwaqt li l-oħra tizen madwar 14-il qwintal⁶.

Fuq iż-żewġ qniepen insibu l-arma ta' l-Isqof Alpheran de Bussan. Fuq il-kbira naraw l-immagini ta' l-Assunta u l-kliem *ANNO DOMINI 1739*, filwaqt li fuq l-oħra hemm dik ta' l-Immakulata jew ahjar varjazjoni ikongrafika ta' Marija Assunta. Fuq ta' l-aħhar hemm il-kliem *ANNO DOMINI 1738*. Id-diskrepanza fid-dati taż-żewġ qniepen tista' tkun li l-iżghar wahda saret sena qabel l-oħra imma baqgħet fil-funderija sakemm saret l-oħra u tbiheru flimkien. Jista' jkun wkoll li hemm żball fid-data.

Il-hames qanpiena

Fl-1791 inhass il-bżonn li ssir qanpiena ta' piż bejn it-tnejn li għandna kif semmejna. Din ukoll saret fil-funderija ta' l-Ordni mill-mastri fondituri, l-aħwa *Frangisk u Gwakkān Trigance*. Din hija wahda mill-ifjen qniepen minn dan il-grupp, kemm fil-hoss kif ukoll fix-xogħol tal-funderija. Fuqha nsibu l-ikongrafija tal-Verġni Marija bil-Bambin f'idha kif ukoll lil San Filippu Neri. Din inghatat l-isem ta' Orsla u thallset mis-Sodalità dei Preti mwagħqa fi hdan il-Katidral. Dan jixhdu l-iskrizzjoni li nsibu fuqha; *EX-PENSIS SODALITATIS PRESBITERORVM FACTA ANNO DNI 1791/FRATRES TRIGANCE FERCERVNT*. Fl-1894 insibu li din il-

qanpiena sarulha xi tiswijiet fl-ilsien u fit-travu tagħha⁷.

Dawn il-hames qniepen li l-hoss tagħhom kien sinonimu u karatteristiku tač-čittadella, kienu jfakkrunu fil-qedem ta' daww l-inhaw fič-čentru tal-gżira t'Għawdex. Iż-żmien u l-użu kienu hallew il-marka tagħhom fuq dawn il-qniepen. Fl-1976 kien diġa sar tentativ biex dawn il-qniepen jiġu rrestawrafi. Ix-xogħol kien sar mill-Malta Drydocks fejn tniżżlu minn posthom u tthiedu Malta għat-tiswija. Imma dan ix-xogħol tawwal biss l-użu ta' dawn il-qniepen għal ftit snin. Dawn il-qniepen baqgħu jagħtu s-servizz tagħhom sa Ġunju 2003 meta siku u tniżżlu minn posthom fil-bidu ta' Lulju ta' l-istess sena biex jagħmlu spazju għal sett ta' hames qniepen ġodda li se jibierku nhar it-2 ta' Awissu 2003. Il-qniepen l-antiki se jiġu kkonserwati kemm minhabba l-valur storiku tal-Katidral kif ukoll għall-istorja kampa-nologika tal-gżejjer Maltin.

¹ Hajr lil Mons. Arcipriet Joe Vella-Gauci tal-permess biex infittex fl-arkivju tal-Katidral ta' Għawdex.

² Arkivju Katidral Għawdex, Ms. na4, Inventarium Adi 23 Febraro 1770.

³ *Ibid.*; "...Due battagli di ferro ch'erano nelle campane del campanile."

⁴ Arkivju Katidral ta' Malta, 190, V.P. Alpheran de Bussan, f. 176v.

⁵ Arkivju Katidral ta' Malta, 190, V.P. Alpheran de Bussan, f. 176v.

⁶ *Ibid.*

⁷ Arkivju Katidral Għawdex, Ms. TK1-14/TK 12; "Adi 18 Maggio 1895. Ricevo dal Sigr. Sac. Vincenzo Bugeia una lira per lavoro nella lingwa e sui ferri della campana della Congregazione dei Preti fatto nel 1894. Riporto.....£1. Antonio Farrugia."

IL-QNIEPEN IL-ĠODDA

minn
Kenneth Cauchi

Sa mill-ibghad żminijiet, kull ordni għal qniepen ġodda kienet tittiehed bl-ikbar serjetà. Dan għar-raġuni li qanpiena trid is-servi, mhux biss, hafna snin, iżda diversi sekli. Għaldaqstant, jekk isir żball, wiehed irid jitqanna bih għaż-żmien kollu li sservi qanpiena, hafna drabi għal sekli shah.

Imhabba f'hekk, l-ordni għas-sett ta' hames qniepen ġodda għall-Knisja Katidrali ma kinitx wahda għaġġelja u faċli għall-awtoritajiet ta' l-istess Katidral. Dawn għamlu eżerċizzju profund li wassal għall-konklużjoni sodisfaċenti għall-aħhar.

Il-Hames qniepen

L-ordni saret għand is-Sur Gerald Flat-ters, id-Direttur tad-dipartiment tekniku tal-funderija rinomata Ingliża *John Taylor Bellfounders Limited* ta' Loughborough, Leicestershire, ir-Renju Unit. Din hi l-ikbar funderija tal-qniepen fid-dinja. L-intonazzjoni tal-qniepen ingħatat mill-awtur ta' dan l-artiklu u hi bbażata fuq kunċert in *Sol naturali*. Id-dettalji tal-hames qniepen huma hekk:

Il-qniepen kienu fonduti mis-Sur Roger

Numru	Nota	Intervall	Dijametru (mm)	Piż (qnatar)
1	Sol	Bass	1955	57.5
2	Si	Third	1551	32
3	Re	Fifth	1320	16
4	Sol	Octave	990	7
5	Si	Aug Third	800	4

Johns, il-mastru fonditur ta' Taylor. Il-qniepen kienu fonduti f'dawn id-dati: iż-żgħira, il-Hamis, il-20 ta' Marzu; it-tieni u t-

tielet flimkien, il-Hamis, l-1 ta' Mejju; ir-raba', il-Hamis, 19 ta' Ġunju, u l-kbira, il-Ġimgħa, 27 ta' Ġunju, 2003.

Issemmew hekk: iż-żgħira, *Aloysia*; it-tieni, *Paula*; it-tielet, *Iosepha-Francisca*; ir-raba, *Orsola*; u l-kbira, *Maria Assumpta*.

It-tliet qniepen iż-żgħar ġew intonati mis-Sur Andrew Higson, il-kap tad-dipartiment ta' l-intunar; filwaqt li t-tnejn il-kbar ġew intonati mis-Sinjorina Jenny Paul, il-Kap tad-diviżjoni tal-*handbells*, fl-assenza tas-Sur Higson. Il-profil tal-hames qniepen ġew issettjati mis-Sur Steve Fletcher; dan kien ukoll responsabbli mit-tindif tal-qniepen minn barra u t-qaxxir tal-qniepen minn ġewwa.

Qniepen dekorattivi

Dawn il-hames qniepen huma l-aktar qniepen dekorattivi li qatt fondiet; dan kuntrarju għal kull qanpiena li għamlet din il-funderija s'issa. Il-kultura kampanoloġika Ingliża titlob qniepen lixxi. Dan imhabba l-fatt li l-ornamenti żejda u goffi jhallu effett negattiv fuq it-tonalità tal-qanpiena li wara kollox hija strument mużikali u fuq kollox id-dekorazzjoni fuqhom ma tkunx gawduta

fl-gholi tal-kampnar.

Għaldaqstant fuq xewqa ta' l-awtoritajiet tal-Knisja Katidrali, kull qanpiena kienet

Real Printing Real Fast!™

When **time** and **quality** matter most,
choose our DI four-colour true
digital offset printing

FAST!

Colour printing from your digital file in hours

ECONOMICAL!

Superb for short and medium runs 100-20,000

GENUINE!

Highest quality digital offset printing

RELIABLE!

Accurate, consistent colour reproduction

ENVIRONMENTALLY FRIENDLY

Waterless process, no chemicals or heavy metals

**That's Real Printing.
Real Fast!**

jdb digital printing

Rabat Road, Nadur, Gozo, Malta • Tel/Fax: 2155 2219, 2156 4795
Email: info@jdbprinting.com • Website: www.jdbprinting.com

HEIDELBERG

members of

jdb digital printing is a digital

fonduta b'awrora anġli, jiġifieri, b'kuruni ornamentalni b'sitt uċuħ ta' kerubini kull wieħed b'par ġwienah sbieħ. Dan sar b'kompromess bejn l-istess awtoritajiet tal-Katidral u l-funderija, jiġifieri b'kundizzjoni li l-qniepen ma jiġux merfugħa minnhom. Dan mhux għax il-kuruni m'humiex ta' sahha biżżejjed, iżda biex jiġu evitati komplikazzjonijiet li jistgħu jinqalghu aktar 'il quddiem.

Il-qadd ta' kull qanpiena iżżejjen b'girlanda ta' ward f' mudellatura oriġinali u rari minn funderija Inġliża. Il-ward li ntgħażel huwa għaldaqstant karatteristika Inġliża, biex l-identità tan-nazzjonalità Inġliża li sawret il-qniepen ma tinitilifx. Ix-xogħol tal-mudellatura u l-iskultura sar kollu mill-iskultur tal-funderija, is-sur David Tarver.

Fuq *il-qanpiena il-kbira*, tqiegħdet ix-xbieha tal-kwadru titolari tal-Katidral xogħol il-magħruf pittur Malti tas-seklu tmintax Michele Busuttil (1791), kif ukoll hames armi (disinn tal-Kav. Pawlu Camilleri Cauchi): tal-Papa Ġwanni Pawlu II, ta' l-Isqof Nikol Cauchi, tal-Kapitlu Katidrali, ta' l-arċidjaku tal-Kapitlu, u ta' l-arċipriet. Fuq *ir-raba' qanpiena* tqiegħdet ix-xbieha ta' Sant'Ursula, patruna ta' Għawdex, kopja tal-bust tal-qaddisa li hemm meqjum fl-istess Katidral; kif ukoll xbieha tal-Papa Piju IX li ttieħdet minn fuq pittura taż-żejt li tinsab fl-Awla Kapitulari.

Il-vjaġġ lejn Għawdex

Nhar 1-10 ta' Lulju li għadda, grupp ta' 27 parruċċan, immexxija mill-arċipriet, żaru l-funderija ta' Taylor. Kienu milqugħa minn żewġ membri tal-Bord tad-Diretturi, is-Sur Ray Lester u s-Sur Alan Berry. Kien mument kommoventi għal dawk preżenti meta raw u daqqew il-qniepen għall-ewwel darba.

Il-hames qniepen hallew il-funderija għewwa kontejner, kif ippjanat, nhar it-Thieta, 21 ta' Lulju, 2003, fil-hamsa u nofs ta' wara nofs in-nhar. Waslu Malta, il-Hadd, 29 ta' Lulju, u ddahhlu trijonnfalment ir-Rabat, il-Hamis, 31 ta' Lulju.

It-tielet qanpiena Ioseph-Francesa

Iċ-ċerimonja tat-tberik u l-konsagrazzjoni tal-qniepen saret fi Pjazza Savina, is-Sibt, 2 ta' Awwissu, mill-Eċċellenza tiegħu Mons. Nikol Cauchi, assistit minn Mons. Giovanni B. Gauci, Vigarju Ġenerali u arċidjaku tal-Kapitlu tal-Katidral, l-arċipriet Mons. Dr Joe Vella-Gauci, u l-Kapitlu.

Il-qniepen jittellgħu fil-kampnar wara li jitlesta x-xogħol sturutturali li għaddej bħalissa. Sal-jiem tal-festa ta' Santa Marija, il-qniepen ser jiddendlu fi Pjazza Katidral biex jindaqu waqt il-ħruġ tal-vara ta' l-Assunta u b'hekk jikkumplimentaw il-qniepen l-oħra imdendla fil-kampnari tal-knejjes l-oħra tal-Belt Victoria.

© COPYRIGHT
KENNETH CAUCHI 2003

Sole Agents:

**Joseph Caruana
Co. Ltd.**

'Caruana Bldgs', Mgarr Road, Victoria.

Tel: 21 560019

IL-WIRJA TA' SANTA MARIJA SITTIN SENA F'VILLA RUNDLE

minn
Charles Bezzina

Iż-żmien tat-tieni gwerri ma kienx ghalina xi żmien sabih. Il-konsegwenzi li ġabet magħha l-gwerri ġagħlet biex ir-ritmu normali tal-hajja jiġi mfixxkel. Dan għax kemm il-Ġermaniżi kif ukoll it-Taljani kienu spiss jattakkawna mill-ajru u mhux darba jew tnejn li Għawdex laqqat xebgħa ta' bombi b'konsegwenzi koroh. Għawdex, mingħajr difiża ta' xejn, kellu jilqa' l-hemm tal-gwerri b'sagrifiċċju. Għal hafna Għawdxin is-snin tal-gwerri kienu snin l-aktar diffiċli.

Il-wirja matul il-gwerri

Fost diversi hwejjeġ li ntlaw minhabba l-gwerri, kienu l-festi tradizzjonali. Fil-festi ewlenin ma baqgħux isiru l-attivitajiet esterni ta' barra filwaqt li fl-1942 il-purċissjonijiet jew ġew imhassra għal kollox jew ġew limitati biss għal dawra żgħira madwar il-knisja, mhux bil-baned, imma bit-talb għall-paċi kif spiss kien jordna li jsir l-Isqof ta' Għawdex Mons. Mikiel Gonzi. It-tigrijiet taż-żwiemel ukoll ġew soġpizi. Hekk gara per eżempju fil-festi ta' Santa Marija u ta' Sannat. Minhabba l-qilla ta' l-għadu kollox kien sar limitat.

Fost attivitajiet marbuta mal-festa ta' Santa Marija kien hemm minn żmien l-1855 il-Wirja Tradizzjonali u Agrikola, li fis-snin ta' qabel il-gwerri kienet issir fl-Iskola tal-Gvern fi Triq Vajringa, ir-Rabat. L-aħhar li saret hemmhekk kien

f'Awissu 1939. Dan għax wara dan ix-xahar fl-iskola tal-Vajringa kien sar *Decontamination Centre* għall-*Air raid Precautions Organisation* (ARP) bhala post ta' l-ewwel għajnuna u għat-tindif miċ-tiċpiż tal-gass. Dan kien wiehed minn diversi ċentri f'Malta u f'Għawdex biex jagħti l-għajnuna f'każ ta' emerġenza. F'Settembru 1939 il-gwerri kienet diġà bdiet fl-Ewropa u b'hekk f'Malta u Għawdex bdew isiru l-preparamenti meħtieġa biex jilqgħu jekk jintefa' xi gass.

Habta ta' Ġunju u Lulju 1940 xi suldati Ingliżi tar-*Royal Engineers* kienu ġew temporanjament stazzjonati fl-istess skola, bl-armar militari tagħhom, biex iwettqu xi xogħol marbut mal-gwerri f'Għawdex. Fuq kollox għal xi żmien fil-gwerri, fil-bitha ta' l-istess skola kien hemm xi tankijiet żgħar (*Bren Gun Carriers*) u armar ieħor militari.

Lejn l-aħhar ta' Frar u l-bidu ta' Marzu 1941 fl-Iskola tal-Gvern, fi Triq Vajringa, kienu tqieghdu n-nisa xjuħ, trasferiti mill-Isptar ta' San Vincenz ta' Hal Luqa, f'Malta. Dawn damu hawn sa wara li spiċċat il-gwerri. Fil-fatt tant ma kienx baqa' aktar spazju fl-iskola, li xi klassijiet kienu tteħdu fil-*Housecraft* (fit-23 ta' Settembru 1940 u fis-6 ta' Mejju 1941) u għand ta' L-Orġenti (fl-14 ta' Frar 1942), fi Triq it-Tigrija. Kien tabilhaqq għalhekk li fis-snin 1940, 1941 u l-1942 il-Wirja ta' Santa

MERCIECA GLASS AND IRONMONGERY

MIRRORS AND GLASS

POLISHING

KEY CUTTING

FRANK MERCIECA

**54, Kercem Road,
Victoria, Gozo, VCT 104.**

Tel: 21556987,

Fax: 21557027

Mob: 9980 4152

Email: mercieca717@msn.com

Il-Premju fit-tmiem il-Wirja ta' Santa Marija, 1954.

Marija ma saritx fl-iskola tal-gvern u giet sospiża. Kien impossibbli li ssir ghax l-iskola kienet okkupata. Min-naha l-oħra l-gwerra kienet laqtet il-biedja ta' pajjiżna b'mod negattiv u bosta annimali ma setghux jikkompetu ghax barra li kien hawn nuqqas ta' għalf, hafna bhejjem – l-aktar mogħoż – inqatlu għal-laham tagħhom.

Il-wirja wara l-gwerra

Biss fl-1943 il-paġna tal-gwerra nbidlet. Sa nofs Awissu ta' l-1943 f'Għawdex ma baqax ikollna hafna attacki ghax l-alleati kienu rebhu l-Afrika ta' Fuq u Sqallija kienet kważi ntrebhet kollha. Barra minn hekk, is-sitwazzjoni f'pajjiżna bdiet ġejja għall-aħjar u r-razzjon kif ukoll l-għalf tal-bhejjem ma baqax fqir u skars kif kien is-sena ta' qabel. Fuq kollox is-shab tal-gwerra kien beda jtibieghed. Kien proprju minhabba dawn iċ-ċirkustanzi

pożittivi li f'Awissu ta' l-1943, 60 sena ilu, il-gvern iddeċieda li jerga' jagħmel il-Wirja ta' Santa Marija. Billi l-Iskola ta' Triq Vajringa kienet għadha okkupata mill-pazjenti nisa xjuħ ta' San Vincenz, l-għażla waqgħet fuq post ieħor ġdid – *Villa Rundle* li għalina l-Ghawdxin huwa l-aktar magħruf bħala *Il-Mall*. Kien għalhekk proprju sittin sena ilu, fl-1943, li l-Wirja ta' Santa Marija saret l-ewwel darba f'*Villa Rundle*.

Tagħrifha f' *Il-Berqa* (23 ta' Lulju, 1943) 4 tghid hekk:

Wirja Kbira ta' Annimali u Hxejjex
f'Għawdex

Sejra ssir Wirja Kbira taht it-triġġja tad-Dipartiment tal-Biedja fil-Villa Rundle, Għawdex, nhar is-Sibt u l-Hadd l-14 u l-15 ta' Awissu li ġej. Fil-wirja sejjer ikun hemm kull xorta ta' bhejjem, tiġieġ, fniek, hxejjex, frott,

Access vital information from your mobile phone

Get a **FREE** email address for life

GOZO.COM

SUN

SEA

FUN

www.gozo.com

put your business on Malta's hottest website!

ICS

Quality Computer Products

Island Computer Systems Ltd
J.F. Kennedy Sqr. Victoria - Gozo

Tel: 558783 /4

www.ics.gozo.com

computers peripherals
upgrades internet
software

The Showcase

...where Giftware means Luxury!

SCICLUNA

HOUSEHOLD GOODS & CANE FURNITURE
(GOZO) LTD.

Shops: 11, 30, 32, 72, 101,
Palm Street, Victoria, VCT 103,
Tel: 2155 4137, 2155 6493
email: sciclunajg@vol.net.mt

HIDDEN GEM

Crafts & Gifts

16, St. Joseph Street, It-Tokk, Victoria, Gozo, Malta.

Tel: 21 565530

E-mail: hiddengem@vol.net.mt

Vat No. 1548 - 0901

Hand Made Local Crafts,
Exclusive Crafts and Gifts,
Our own Hand Made Candles,
Hand painted Recycled Glass,
Aromatherapy and Incense Products,
Original Paintings by Local Artists,
Stylish and Affordable accessories

inbid, ġobon, butir, ghasel u prodotti oħra tal-biedja. Tagħrif iehor jiġi mxandar fil-gazzetta iżjed 'il quddiem. Il-Kumitat jittama illi l-bdiewa u d-Dilettanti jibdwu jillestu l-annali u l-prodotti tagħhom mingħajr ebda telf ta' żmien.

Il-Wirja ġewwa Villa Rundle saret kif tħabbar u saret b'suċċess. Minhabba li ġewwa Villa Rundle kien hemm aktar wiśa' mill-Iskola tal-Gvern, il-Wirja li kienet ilha ma ssir tliet snin minhabba l-konsegwenzi tal-gwerra, saret fl-1943 b'mod akbar u għall-ewwel darba b'żieda sostanzjali ta' parteċipanti għall-bhejjem, it-tjur u prodotti oħra tar-raba'. Ir-rebbieħa tal-Premijiet (ara *Il-Berqa* [24 ta' Awissu, 1943] 2) kienu:

Tazza għall-Bhejjem mingħand l-E.T. il-Gvernatur mogħtija lil Ġużepi Cauchi, ta' Daniel, bi 15-il punt. *Runners up:* Anġlu Grima u Salon Haber b'10 punti kull wieħed.

Tazza għat-Tjur u l-Fniek mingħand l-Logutenent Gvernatur mogħtija lil Ġużepi Sciberras, tal-Ġgant bi 12-il punt. *Runner up:* George Galea b'10 punti.

Tazza għall-Hxejjex u Frott mingħand il-Kurunell R. Strickland mogħtija lil Ġużepi Sciberras, tal-Ġgant b'77 punt. *Runner up:* Ġużepi Formosa bi 17-il punt.

Tazza għall-Patata mingħand l-Għaqda Nazzjonali tal-Bdiewa mogħtija lil C. Sciberras, tal-Ġgant.

Tazza għad-Dwieb mingħand is-Sur Ġużè Azzopardi u s-Sur Ġużè Schranz mogħtija lil Salon Haber, tal-Gunġin.

Tazza għall-Għeneb mingħand is-Sur Ġorġ Grech u s-Sur J. Orlando Smith mogħtija lil Toni Micallef, il-Barkuna.

Tazza għall-Hnieżer tas-Sinna mingħand is-Sur Ġorġ Pisani mogħtija lil Anġlu Buttigieg, ta' l-Isfru.

Tazza għall-Imtaten Pastardi ta' barra mingħand is-Sur R. Crowther mogħtija lil Karmenu Mercieca, tal-Ġus.

Tazza għall-Qamh mingħand is-Sur Ċensu Sciberras mogħtija lil Roża Farrugia, taċ-Ċappli.

Tazza għall-Baqar tal-halib mingħand is-Sur Henry Hirst mogħtija lil Anġlu Grima, ta' Gambilot.

Tazza għat-Tiġieġ Suwed mingħand is-Sur R. Biasini mogħtija lil Ġużepi Sciberras, tal-Ġgant.

Tazza għall-Fenkiet Pastardi ta' barra mingħand is-Sur V.R. Rizzo mogħtija lil Ġorġ Galea tal-Pax Flour Mills.

Tazza għall-Inbejjed mingħand il-Gozo Mail Company Ltd mogħtija lil Roża Farrugia, taċ-Ċappli.

Tazza għall-Fenkiet tal-Pajjiż mingħand is-Sur R. Pullicino mogħtija lil Ġorġ Debattista, tal-Biċċerija.

Tazza għaḥ-Żwiemel mingħand is-Sur George J. Ransley, Agent Kummissarju ta' Ghawdex, mogħtija lil Pupull Xerri, ta' Xmun.

Tazza għas-Sriedek Suwed mingħand is-Sur Emanuel Hili lil Ċikku Micallef, tal-Barkun.

Tazza għall-Ponijiet mingħand is-Sur Loreto Xuereb mogħtija lil Toni Attard, tal-Lipru.

Tazza għall-Gbejniet mingħand Rev. J. Camilleri mogħtija lil Roża Sultana tal-Mahlula.

Tazza għat-Tadam mingħand l-Aħwa Magro mogħtija lil Mikiel Anġ Pace, tat-Tatitana.

Tazza għan-Nghaġ Pastardi ta' barra mingħand is-Sur Ġużepi Scembri mogħtija lil Frangisku Vella, ta' Kaspan.

Midalja għax-Xghir mingħand is-Sur Ġużè Farrugia u s-Sur F. Vella mogħtija lil Salon Vella, tal-Hafi.

Midalja għall-Bettieħ mingħand is-Sur Ġużepi Żerafa mogħtija lil Karmni Axiak, ta' Pawluzza.

Midalja mingħand il-Kumitat tal-Wirja għall-Hamiem mogħtija lil Kapural Jeffcoat.

Tazza għall-Nahal mingħand is-Sur Mikiel Anġ Cordina, mogħtija lil Karmnu Sciberras, tal-Ġgant.

Tazza għall-Fażola, mogħtija mill-Onor. Chev Cesareo lil Wigi Galea ta' Mejnek.

Tazza għall-Mezzu Kavalli mingħand bniedem mhux imsemmi, mogħtija lil Frangisku Mercieca, ta' Kurun.

SAMMY SPITERI (IL-MAJJUST)

Ghal kull xoghol ta konkos ,bjut u bini,kiri tal-krejn.
Issibu wkoll jablo ghal taht il-kontrabjut jew ghal bejn
il-hitan biex inaqqas hafna mill-kesha u mis-shana.

Ghal kull xoghol ta stencil pave bil-kulur li tixtieq fi
btiehi u driveways, madwar il-pools jew go farmhouses.

TEL 21558982

FAX 21550540

MOBILE 99498133

ADDRESS 'WARDA MISTIKA'
SAGHTAR STREET
VICTORIA GOZO

IN-NISEL TAL-MALTIN SKOND IL-HIMJARI U L-FOLKLORE TA' MALTA U TA' L-AFRIKA TA' FUQ

kitba ta'

Victor John Galea

Billi ghad hawn min jemmen b'fidi ferma li Malta u Ghawdex baqghu taht il-madmad qalil ta' l-Gharab mis-sena 870 sa meta gie l-halliel Normann, il-Konti Ruggieru u helisna minn taht id-dwiefer kiefra taghhom, kontra dak li jghidilna l-Himjari, li l-Gharab fis-sena 870 hallew lil Malta herba u li kien biss fis-sena 1045 li gew is-Saracini u ghammruha, deherli li tajjeb niflu l-folklor ta' Malta u tal-Maghreb dwar in-nisel tal-Maltin li jwettaq dak li kiteb il-Himjari.

It-Torok

Il-folklorista l-patri Manwel Magri (1851-1907) fil-ktieb tieghu; Xi jghid il-Malti jew Hrejjef Missirijietna, li hareġ fl-1903 fis-sensjela tal-kotba tal-Moghdija taz-Żmien, jghid: "Sa llum ghadhom jghidu l-Maltin: "Ahna wlied l-Ghariema u mill-egidd tat-Torok." Tajjeb hawn wicied jghid li minn żmien il-Kavaleri 'l hawn, ghall-Maltin il-Missilmin kollha kienu jghidulhom Torok sewwa jekk kienu tassew, u sewwa jekk kienu jkunu ġejjim mill-Afrika ta' Fuq, fejn kienu jkunu Qbejjel u Gharab. Hekk Ninu Caruana fil-ktieb tieghu Inez Farruġ (1891), it-Tuneżini li habtu ghal Malta fl-1429 isejjilhom Torok.

Il-patri Magri jghid: "Li ahna Torok jghiduh fir-rhula l-Maltin u l-Ghawdxin kollha. Li ahna Wlied l-Ghariema sma-

jtu ta' Sannat, ix-Xagħra, in-Nadur u r-Rabat t'Ghawdex." Imbagħad fil-ktieb "Xi jghid il-Malti jew Missirijietna u l-Ġganti" li hareġ fl-1904 fl-istess sensjela, Magri jzid li n-Naxxarin, u jekk kien jiftakar sewwa, iż-Żebbuġ ta' Malta, kienu jghidu li kienu Wlied l-Ghariema. L-imsejken Manwel Magri ma setax jilhem sewwa dak l-ghajdut, ghax flimkien ma studjużi ohra ta' żmien, bhalma kienu Annibale Preca (1832-1901) u Ninu Caruana (1838-1907) kien għema wara l-Feniċi. Kien jghid li ahna nisilhom u fil-hrejjef li ġabar għarraq kollox billi kien jispjegahom billi joqghod ireden fuq il-Feniċi, twemminhom u drawwiethom.

Imma fl-ghajdut li ġabar, Magri kellu xamma sewwa x'kienu Wlied Ghariema. Hekk Magri jghid li xi hadd minn Ta' Kerċem kien semagħhom jghidu li xi Maltin li kienet siefret bil-bahar u nizlet l-Arġiel meta raw li n-nies t'hemm kienet se tagħmel għalihom u huma malajr qalulhom Ahna mill-Ga hriema! Dawk l-Alġerini ferhu bihom qatigh u qalulhom: Intom hutna!

Kienet ċara daqs il-kristall ukoll silta li hu ġab minn kitba tas-Sur Ġużè Bosco f'*Il-Poplu Malti* tas-27 ta' Frar ta' 1904. Dan qal li n-naħa ta' Kustanzina, belt fl-Arġiel, fil-lvant tal-pajjiż mhux bghid wisq minn Bona, kien hemm Gharab imsemmija Ulied

Ta' Nisju

for Best shopping

*Ladies, Fashion Wear
Teens Casual Wear
Curtains and Carpets*

*St. George's Square,
Victoria, Gozo.*

***Tel: 21 564166
Fax: 21 556334***

Cafe Royal

5, Independence Square,
Victoria, Gozo.
Bar and Cafeteria

*The Place with a warm
and friendly atmosphere*

Bargain Shop

**Tal-Lira Items also
available**

**71, Palm Street,
Victoria**

Tel: 21 550915

Make New Friends at the

Bellusa Cafe`

Right in the Heart of Victoria

**PIZZA & SNACKS
SERVED ALL DAY**

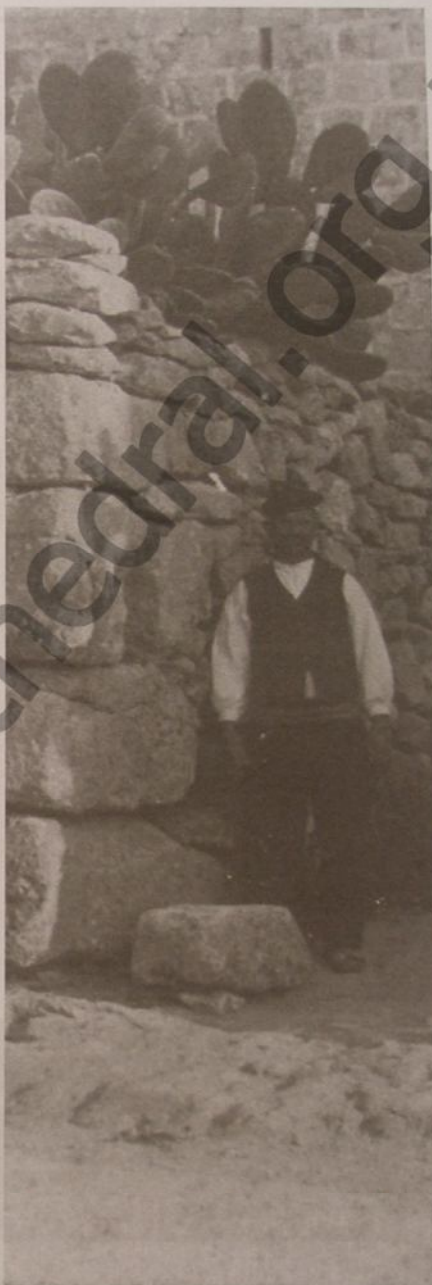
Ghariema, u li f'dawk il-pajjiżi, jiġifieri fil-Maghreb, ma kontx tiltaqa' ma' Mislem li ma kienx jghidlek meta tgħidlu li kont Malti: Kos intom, il-Maltin Gharab, intom mniisslin minn Ulied Ghariema.

Hawn jidher li Ulied Ghariema, bla artiklu, bhalma kienet qed tinghad hażin mill-Maltin, kienet sewwa sew Tribù tal-Qbejjel, jiġifieri minn dak li ngħidulhom Berbri, nies li ilhom il-Maghreb l-elufi kbar tas-snin ghax it-tribujiet Gharab tal-peniżola Gharbija, jissejhu Beni flok Ulied, bhal ngħidu ahna Beni Hilel. Bani jew Beni kif tinghad fil-Maghreb, hu l-plural ta' iben bhalma wlied hi l-plural ta' wild. Magri l-hin kollu jsemmi l-Gharab fil-Mghreb ghax, kif jghid sew Ph. L. Hitti kull min qaleb għal Mislem kien meqjus Gharbi.

Is-sur Ġuże Bosco, li kien qiegħed l-Arġiel, kiteb li Wlied Ghariema ta' fejn Kustanzina kienu jghidu li darba Tork mar għandhom u kif kien għand famija, sajrulha tiġieġa. Kif raha wiehed mit-tfal beda jibki u ommu qabdet u tagħtu wirk. Malli ressqulu l-platt bit-tiġieġa b'wirkha nieqes quddiem it-Tork beda jghajjat: X'ghamiltu bil-wirk l-iehor? X'hin il-mara qaltlu x'kienet għamlet bih it-Tork bla qalb qalilha: Mela nithallas minn ibnek! Dikment silet sejf mill-ghant u qatagħlu koxxtu barra. Kif raw dan il-kotra ta' Wlied Ghariema hallew pajjiżhom u rbelha lejn Malta. Hawn saru Nsara u minnhom harġu l-Maltin tal-lum.

Il-polittiku ta' San Pawl

Imma billi Magri kien jemmen li ahna nisel il-Feniċi, li kien jghid li ġew hawn habta ta' l-1800 qabel Kristu,

Raġel ta' nisel Ghawdxi taż-żminijiet ohra.

Kollox bil

LIRA

Lm1

Triq il-Kapuċċini (Fit-triq lejn Marsalforn)
jew

Pjazza Sabina

RABAT - GHAWDEX • Tel: 2155 5864

jew Pjazza San Frangisk

jekk mhux aktar, u billi l-Maltin ta' żmien il-Kavallieri kienu haġġuha li minn żmien San Pawl 'l hawn qatt ma tbiegħdu minn Malta u li żammew il-fidi li ġabilhom bla mittiefsa, ma setax jifhem meta setgħu ġew hawn Ulied Ghariema u kif ahna mnislin minn-hom.

Kieku Magri seta' jara l-polittiku ta' San Pawl li hemm il-Katidral ta' l-Imdina kif nistgħu narawh ahna llum, kieku forsi f'dak is-Saraċin iswed li hemm fil-kwadrett tal-konverżjoni ta' San Pawl, kien jasal biex jinbitlu l-hsieb li dak kien jirrappreżenta t-tieni konverżjoni tal-Maltin minn żmien in-Normanni 'l quddiem. Dan għax is-Saraċin deffsu bejn l-apostlu mixhut fl-art u t-tlieta minn shabu fuq iż-żwieġ, li hawn min jahseb, ma' Gerard Bugeja li huma l-Kontí Ruggieru, il-patri Goffredu Malaterra u l-legat tal-Papa, f'kelma wahda l-istorja tal-Knisja ta' Malta minn mindu ġew is-Saraċini fl-1045 sa meta sar il-polittiku habta ta' l-1419.

Dan juri li l-Maltin ta' qabel il-Kavallieri kienu jafu sew min kienu Ulied Ghariema u meta ġew. Milli jidher xi hadd wara li ġew il-Kavallieri fl-1530 tagħtu f'għajnu din il-ġrajja u għattieha. B'hekk setgħet titwemmen aktar il-hrafa li l-Maltin dejjem baqgħu sodi fil-fidi Nisranija li kien ġabilhom miegħu San Pawl.

U Magri stess jgħid li fi żmien kien għad fadal min sama' minghand niesu li meta l-Maltin imbarkati max-xwien jew maġ-ġfien tal-Kavallieri jew għall-kors, xhin kienu jinżlu l-art tal-Mislem, in-nies t'hemm kienet tghidilhom: Hawn il-Maltija għandhom shamhom f'din l-art! Il-kelma shamhom, jiġifieri

sehemhom, turi li kienu jinżlu l-Maghreb, li l-Kavallieri kienu jafuh bhala Barberija. Lil missieri kont nisimghu jgħid sdirha, qbilhom u wrajh flok sidirha, qabilhom u warajh, sewwa sew bhal dawn in-nies tal-Maghreb.

U kieku Magri seta' jara dak is-Saraċin iswed li jirrappreżenta lill-Maltin Misilmin qabel ma dawn saru Nsara fil-kwadrett tal-polittiku ta' San Pawl, seta' wkoll jintebaħ li dak wiehed minn Ulied Ghariema għax kien jaf li l-Ghariema kienu smajrin billi kien sama' Għawdex lil min jgħid: Iswed daqs l-Ghariema. Għadni niftakar 'l ommi tghid għal wiehed mahruq bix-xemx jew ismar minnu: Qisu Tork ta' Barbarija! Ma rridux ninsew li għall-Maltin, in-nies tal-Maghreb kienu Torok...

Nisel il-Maltin

Hawnhekk tajjeb insemmi li l-prof Luttrell jgħid li skond il-kittieb Sqalli Bartilmew de Neocastro, imħallef Messina li kiteb għall-aħħar tat-tlettax-il seklu, raġel Ġirbi qallu li nies tal-gzejjer bejn Sqallija u l-Afrika ta' Fuq, fosthom Malta, kienu nisel l-alla iswed Eġizzjan Amun u nisa Rum, voldieri Nsara Griegi, minn Sqallija.

Issa skond Erododu, li għex matul il-hames seklu qabel Kristu, l-Amunin, li kelhom l-oraklu ta' Amun, kienu tnisslu minn kolonja ta' Eġizzjani somor u Etjopi suwed, li marru joqogħdu fil-waži ta' Siwa fid-deżert Libjan, illum jagħmel ma' l-Eġittu. Erododu jzid li l-oraklu ta' Amun, bil-Latin Jupiter Ammon jew Ammonium, kienet bdienu qassisa sewda mit-tempju ta' dan l-alla, Tebe, l-Eġittu, wara li żewġ hamimiet suwed bhall-Eġizzjani taru wahda lejn

J. & J. Zammit Supplies Ltd.

**Wholesalers for
Fresh Fruits
and
Vegetables**

**by the Bastion Road, Victoria, Gozo.
Tel: 560795, Mobile: 099 4670**

GEORGE FARRUGIA Ta' Dolindo

fi Pjazza San Ġorġ

Għal isbaħ għażla ta' deheb isfar u
abjad ta' 18 il-karat.

Ftaħna ħanut tal-fidda 925 Sterling
bieb ma' bieb mal-ħanut tad-deheb.

Issibu l-isbaħ u l-orħos għażla ta'
Souvenirs ta' Preċett, Griżma u Tigijiet

il-Libja u l-oħra lejn Dodona, il-Greċja, fejn ukoll kien hemm l-oraklu. Tajjeb infakkar hawnhekk li l-Libja dari kienet l-Afrika ta' fuq kollha, barra l-Eġittu, għax l-Afrika kienet bejn wiehed u iehor Tunes tal-lum.

Il-leġġenda li l-Girbi qal lill-Isqalli de Neocastro ma tistax ma tfakkarniex f'dak li kiteb Bin Hawqal fl-aħħar snin ta' l-għaxar seklu fil-Ktieb Suret il-Art għas-Saraċini tal-punent ta' Sqallija. Wiehed jista' joqgħod fuq għax rahom b'għajnejh. Dan jgħid li l-bdiewa u rahhala Misilmin tal-Val di Mazara kienu jizzewġu nisa Rum u lis-subien kienu jtellgħuhom Misilmin u lill-bniet Insara. Izid li kienu Misilmin ta' l-isem għax la kienu jhaġġu għall-Mekka, la jsallu ħames darbiet kuljum u lanqas jagħtu l-karita' kif jamar il-Quran. Wiehed jahseb li għall-anqas kienu jsumu matul il-qamar tar-Ramadan. Forsi għalhekk ahna baqgħalna biss il-kelma Randan, għax il-haġġ insejnieh u ssalli tfsisser tidghi! Il-kelma karita' kellna nisselfuha minn Sqallija!

Il-Himjari

Haġa oħra li Magri sabha mill-aktar stramba u ma setax jfihimha, imħabba dak li kien jemmen dwar l-istorja ta' Malta, kien l-għajdut tan-nies tal-Maghreb, li minn Tripli, Tunes, l-Arġieg u l-Marokk, kollha kienu jgħidu li ġew Malta u sabuha bla nies u għammruha. Magri staqsa kif jista' jkun li daqsxejn ta' blata setgħet tilqa' dik il-kotra kollha u kif kull raxxa minnhom sabet lil Malta baħh.

Ir-risposta għall-mistoqsijiet ta' Magri jagħtihomlha l-Himjari li ahna sirna nafu biss fl-1991 bis-saħħa tal-prof J.M. Brincat. Billi meta l-prof Brincat hareġ għad-dawl is-sejba tiehu qamet

għagħa fost dawk li, bħal Magri, ma seghux jinfatmu mit-twemmin ta' l-imghoddi tajjeb wiehed ifakkar x'qal dan il-kittieb Għarbi li għalkemm għex matul il-hmistax-il seklu, dak li kiteb hadu minn kittieba oħra Għarab ta' qablu.

Il-Himjari jgħidilna li wara assedju mill-eqlel tal-belt ta' Malta fis-sena 870, l-Għarab hallew il-gżira herba. Kienu jersqu biss lejha l-bennejja tal-bastiment biex jaqtgħu s-siġar għall-injam, is-sajjieda għax madwarha kienu jsibu hut kemm trid u dawk li jiġbru l-għasel għax l-imġiebah kont issibhom kullimkien fiha.

Kien biss madwar mija u tmenin sena wara, fl-1049 li l-Misilmin reġġu għammru lil Malta. Dawn bniew iċ-Ċittadella iktar f'saħħitha minn ta' qabilha li kienu wittew. Din saret il-belt il-ġdida ta' Malta, l-Imdina għax il-qadima, li kien jisimha Malta bħall-gżira, kienet toħroġ sal-grotta ta' San Pawl għax minn hemm kien għaddej il-foss ta' din il-belt.

Issa dak li qal il-Himjari kien jafu sew il-patri Magri għax fil-ktieb Hrejjef Missirijietna kiteb: Il-Malti, sewwa taż-żminijiet l-imghoddija, kemm ta' żmienna, jgħid li missirijietna meta ġew hawn la sabu bini u lanqas siġar. Ma kienx hawn ħlief sagħtar. Fejn toqgħod in-nies xejn ħlief xi għar f'xatt il-baħar jew iktar 'il ġewwa fl-art. Dawn l-għerien li jsemmi Magri kienu jgħidulhom imxieti. Għalhekk għandna lil Marsamxett mill-Isqalli Marsamxetto li kienet ġejja mill-Malti Marsa Mxiet, il-post ta' l-għerien. Sfortunatament il-kelma mixta, li għadek issibha mxerrda sew Għawdex u Kemmuna, Malta, illum, ma ssibhiex ħlief in-naħa ta' Għar Hassan.

FLAMINGO BAR

Pjazza J. F. Kennedy, Victoria, Gozo. - Tel: 553704

Miftuh kuljum mis-7.00 a.m. sat-tard bil-lejl

Special Attractions

- Big Screen ghall-football (English Leagues, Italian Leagues and World Cup)
- Surround Speakers Stereo System
- Four Monitors (M.T.V. Music Channel)
- Billiard (American Pool)
- Video Games
- Table Soccer

Snacks

- Ham and Cheese Sandwiches
- Tuna and Salad Sandwiches
- Toasted Ham and Cheese Sandwiches
- Ham and Cheese Ftira
- Pizza
- Light Snacks and Sweets (eg. twisties)

Drinks

- Tea Coffee
- Capuccino
- Espresso
- Soft Drinks
- Beer
- Spirits
- and much more

Naccettaw Parties

See You There !

BOOKWORM STATIONERY

Republic Street, Victoria (hdejn il-B.O.V.)

Il-Fatti jtkellmu iktar mill-kliem.

Ejja ara l-varjeta' ta' items li ghandna

U l-prezzijiet li noffru.

Tel: 21556215, 21563328

Bookworm Stationery isir il-hanut favorit tieghek ukoll.

La Magri semma s-saghtar imxerred ma' Malta kollha meta ġew hawn Ulied l-Ghariema wiehed jifhem għaliex il-Himjari jgħid li l-imġiebah l-iktar haġa li kont issib Malta. Għal dawk li huma sigar il-Himjari jgħid li Malta l-iktar sigar li kont issib kien iż-żnuber (il-prinjol), l-gharghar (il-ġnipru) u ż-żejtun (iż-żebbuġ ohxon). Issa Magri f'xi jgħid il-Malti (K.M.Ż. Nru 7) jgħid: Nafu li nofs Malta kienet żebbuġ u n-nofs l-iehor gharghar.

Jaħasra kemm kien qrib jikkxef is-sewwa l-patri Magri. Issa Magri kien midhla sew tal-Maghreb għax kien imur jippriedka lill-eluf ta' Maltin imsiefra f'dawk l-inħawi u spiċċa biex miet Sfaqes nhar il-Ġimgha l-Kbira ta' l-1907 fejn kien għamel l-eżerċizzi tar-Randan. Għalhekk seta' jqabbel il-Malti li nitkellmu mad-diskors ta' dawk il-pajjiżi kemm ried. Imma lahaq twebbel bil-Feniċi. Seta' wkoll intebah li l-Malti m'għandux kliem ġej minn dawk iż-żminijiet u miż-żminijiet li ġew wara bhal-Latin u l-Grieg.

Fuq is-sigar aktarx li kien jemmen

bhal Dun Ġużepp Farrugia taż-Żurrieq, li, fl-1913, fil-Ktieb tal-Mogħdija iż-Żmien Nru 126 kiteb li ż-żebbuġ l-ewwel li hawlu kien u l-Feniċi u li meta ġew is-Saraċini ż-żebbuġ intemm.

U la semmejna s-Saraċini jien intbaht żmien ilu meta kien għadni tfa' li n-nies ta' dari kull haġa li giet qabel żmienhom kien u jgħidu li għamluha s-Saraċini. Dan għax kull meta kont nistaqsi lil missieri, ngħidu ahna min bena l-Ġgantija jew lil Santa Verna, dejjem kien jgħidli li dawk ġejjin minn żmien is-Saraċini.

Dan kien jafu wkoll Magri għax fil-ktieb Missirijiet u l-Ġganti nsibu li l-Maltin jgħidu li s-Saraċini kien u dawk li dari kien u jgħixu fl-għerien, li bnaw bil-haġar kbir, li kien u jagħalqu lix-xjuħ fid-dwiemes, li kellhom l-ghegiela tad-deheb, u fl-ahħarnett, għaġeb tal-gheġubijiet, li kien u jagħtu qima lill-allat!

©Victor J Galea
Ir-Rabat, Għawdex
20 ta' Mejju tas-Sena 2003.

Iktar kmieni din is-sena
Għamilna replika ta' l-istatwa ta'

SANTA MARIJA

Għand statwarju rinomat, il-Portugal
Fadal l-aħħar għaxra

*Min hu nteressat ikellem lill-
ispiżjar Joe Abela
Tel: 2156-6170*

Ol-Plajja

First Class Guest House
Bar, Restaurant & Pizzeria

BBQ Night every Wednesday 8.00 p.m. onwards Live Music
Pasta & Pizza Night Every Friday 8.00 p.m. onwards Live Music

Self Catering sea view flats also available
call on 2156 3425/2156 3426 Fax: 2156 3427

UNDER NEW MANAGEMENT

Joseph Tabone

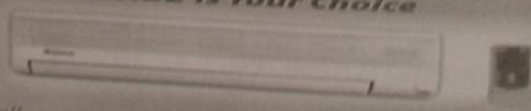
Sales, Installation & Servicing
of Air-Conditioners

GREE

Air
Conditioners
2002 Models

High Efficiency
Energy Saving Compressor
Heating, Cooling, Dehumidifying
Super Silent
4 Years Warranty on Parts & Labour
Best after Sales Service
Maintenance & Repair
The Best for All Seasons
GREE is Your Choice

"Ave Maria"
48 Triq Dun P. Micallef
Victoria, VCT 104 - Gozo

Tel: 2155 5970
2155 4658

Mob: 9982 2677 / 7926 1524

META T-TUNEŻINI HABTU GHAL MALTA U GHAWDEX FL-1429

kitba ta'
Victor John Galea

1 • Malta u Ghawdex lil Gonsalvu Monroi

Ir-re Alfonsu t'Aragona kellu bżonn il-flus għax il-Ġenwizi li kellhom fidemm għall-Katalani, kienu daħlu shab mad-Duka ta' Anġu, li kien thajjar jiret it-tron ta' Napli minn għand ir-regina Giovanna II. Issa din kienet halliet it-tron lil hadd hlief lil Alfonsu.

Għalhekk biex ikollu l-boqxiex halli jarma għall-gwerra l-ewwel li rema bħal xkora saborra kienu l-gzejjer Maltin, forsi għax dawn kienu meqjusa bħal tarka ta' l-Ewropa fuq il-fruntiera mas-Saraċini u tarka iktar ma taqla' daqqiet iktar tissoda!

Nhar l-20 ta' Jannar ta' l-1421, Alfonsu biegh lil Malta u 'l Ghawdex b'rahan ta' 30,000 fjin tad-deheb t'Aragona lil Gonsalvu Monroi. Dan biex ma jurix min kien fil-fatt hallas ir-raham fuq il-kuntratt deher Anton Cardona, imma d-dib ma setax jibqa' mohbi għax fis-7 ta' Marzu ta' l-1421 hareġ għall-berah. Il-bejgħ b'rahan kien ifisser li biex ir-re jirkupra l-gzejjer kien irid iħallas is-somma lura. Imma la r-re qatt ma kien se jagħmel dan, meta l-Maltin, u fuq kollox l-Ghawdxin, xi sitt snin wara rvellaw kontra Monroi għax kien redgħalhom sal-mudullun ta' għadamhom, is-somma kellhom johorġuha huma.

Biex forsi nifhem xi jfissru 30,000 fjin, li l-Maltin kienu jafuh bħala xurin, nista' nġhid li xurin kien isarraf disa' karnijiet Sqallin. Meta kont tfal

tliet karnijiet Maltin kienu jġibu żewġ soldi u nofs, fiit iktar minn ċenteżmu. Nafu wkoll li 10,000 xurin kienu jġibu 1466 uqija u 20 rbieghi. Tletin irbieghi kienu jagħmlu wqija u sitt ewwieq, kien jgħidli missieri, kienu jġibu lira u hames xelini jew lira u 25 ċenteżmu. Biss ix-xrunjat Sqallin kienu jiswew seba' darbiet daqs ta' Malta.

Ix-xorti riedet li meta l-imsejkna nies ta' dawn il-gzejjer kienu diġa' taw 20,000 xurin lil Monroi, fl-ewwel xhur tas-sena 1429, il-hali wella. Kif kien jitqalleb fis-sodda mixhūt, jistenna li tibda l-hurhara, aktarx li mit-tieqa kien qed jara l-Munġbell li dejjem festa, jekk ma kienx ukoll qed jagħmel xi wahda minn tiegħu. Issa għan-nies tal-medju evu, l-Etna kienet il-bokka ta' l-infern u dawk il-hsejjes herġin minnha ma kenux hlief il-krib ta' l-erwieh mit-lufa u l-għajet tax-xjaten iqallbuhom!

Għalhekk kif kien mixhūt fuq is-sodda tal-mewt, bil-Patri Frangiskan Arrigu di Blasi jroxx l-ilma mbierak madwaru sa taht is-sodda, biex inaffarlu lil Breybes minn hdejh, Monroi hafer l-għaxart elef xurin li l-Maltin u l-Ghawdxin kien fadlilhom iħallsu biex jgħaqqdu s-somma ta' 30,000. Għaxart elef xurin mill-ghoxrin elf li kienu qabbzu l-Maltin ried iregġagħhom lura lil min kien harighom, kulhadd skond kemm kien hareġ u l-bqija halliehom lis-sultan biex jahseb għad-difiża ta' dawn il-gzejjer li kienu jinsabu fuq il-

"Tax-Xelina"

*For exclusive Men's Fashionwear
& Footwear*

92, Palm Street, Victoria, Gozo.
Tel: 554719

BARGATE

BOOKSHOP

VICTORIA - GOZO

*For all your
stationery
needs. . .*

G. Borg Olivier Str., Victoria.

Tel: 21558645

Mob: 0944 7625

“fruntiera mal-perfdi Saraċini”.

Il-konventwal Arrigu di Blasi kellu jahrab harba sa Malta biex jara li l-ghaxart elef xurin imorru ghand min kien tassew hariġhom. Jien ma nafx jekk dawn il-flus ġewx Malta qabel ma ġew is-Saraċini, jew jekk qattx ġew ghax il-karti li waslulna nofs diskors u xejn m’humà ċari. Biss ta’ min jistaqsi jekk meta semma lis-Saraċini Monroi setax għaddielu minn mohhu x’seta kien qed jistenna fil-port ta’ Tunes billi ġa kellu x-xogħfa ta’ sitt snin qabel.

2 • Il-miġja tal-Mori fis-sajf ta’ l-1423

Is-sultan ta’ Tunes Abu Faris Ghażżuż u s-sultan ta’ Sqallija Alfonsu kien ilhom li thawdu mill-1418 meta l-Maltin tkarrbu biex jibnu torri fuq Kemmuna donnhom qalbhom hebrithom. Id-daqqa waslet fis-sajf ta’ l-1423 meta l-armata ta’ Tunes niżlet ma nafux fejn sewwa, qatlet hafna nies fir-rhula u harqet l-andrijiet li soltu jirtefghu f’Lulju. Għalhekk wiehed jahseb li ġew fl-eqqel tas-sajf. Nafu biss li fost l-ilsiera li qabdu kien hemm l-isqof ta’ Malta, Mawru Cali.

Jien nahseb li dak in-nhar it-Tuneżini niżlu San Ġiljan ghax Abela jghid li ż-żewġt ahwa tal-familja Manduca, Perellu u Ġakbu, qabduhom il-kursala kif kienu fil-ġnien tagħhom Wied Ballut. Issa fl-1420 dawn jissemmew fost l-ghases ta’ l-Imdina. Perellu miet fil-jasar imma lil Ġakbu hallaslu sittin uqija tal-fidwa l-arċidjakni tal-Katidral lin-neguzjant Katalan li fdieh Tunes fis-sajf ta’ l-1427. Nahseb li dan seta’ jagħmlu ghax f’Jannar ta’ dik is-sena saret il-paċi ma’ Tunes. Ġakbu wiret il-ġid ta’ Manduca ghax sab ruhu wahdu.

Dan ifisser ukoll li Ġakbu Manduca kien l-Imdina meta reġghu ġew it-

Arkata fiċ-Ċittadella t'Għawdex ta' żmien l-Aragoniżi meta ġew it-Tuneżini.

Axiak Bros. (Stone Decorators) Ltd.

Prefabricated
Cast Iron Stoves
Steel Fireboxes
Wood burn
Gas burn
Kerosene burn
Fireplace Accessories
Mantelpieces
Fireplace Installers

Firewood Importers

Tafija Road
Xewkija Industrial Estate
Xewkija, Gozo, VGT110

Tel/Fax: +356 21560233
Mobile: +356 99477865
+356 99477866

E-mail: caxiak@vol.net.mt
www.stonedecorators.com

Manufacturers of Stone Products
Fireplaces Surrounds
Ornamental Stone
Stone Tiles
Textures Marble Tiles

Importers of:

leader nel riscaldamento

JOLLY-MEC
CAMINETTI S.P.A.

Tuneżini fl-1429 u, ghalhekk, il-patri Ġormu Manduca, meta, kif se naraw, kiteb fuq dik il-miġja xejn mistennija tas-Saraċini, aktarx li sar jaf x'gara minghand niesu u kien jaf xinhu jghid iktar milli jahsbu x'uhud.

Bhalma Abela aktarx sama' b'ulied l-imhalef Toni Manduca minn għand id-dixxendenti tiegħu, kemm aktar kien ta' ġewwa l-patri Manduca li kien nisel l-istess familja u twieled u trabba l-Imdina! Manduca mhux biss kellu t-tradizzjoni tal-familja, imma kien fela l-karti ta' l-Universita', jiġifieri l-gvern ta' Malta ta' dak iż-żmien, fosthom il-memorjal ta' Giovanni Mazara ta' l-1475, dak li jsemmi li ġew madwar 18,000 Mislem fl-attakk ta' l-1429.

Biss, billi Manduca kien nesa d-data eżatta tad-dokument, qal li kien ta' madwar is-sena 1470, data li Kornelju a Lapide hasibha ta' meta fil-fatt ġew is-Saraċini u li bellagħha lil xi storiċi Maltin. Imma Manduca ta d-data tal-miġja tas-Saraċini bħala madwar l-1430 li hu basar ukoll mill-karti li kien ra għand l-universita'. Din hi wisq aħjar mill-1427 li ta' Abela, data li kienu jsemmu wkoll xi storiċi sa ma' Mons. Alfredo Mifsud sab id-data eżatta.

3 • Il-hbit tat-Tuneżini fl-1429 skond l-istorja

Billi ż-Żerkexi jghid li t-Tuneżini ġew Malta fis-sena tal-Heġira 832 li għalqet nhar id-29 ta' Settembru ta' l-1429 u Sidor, il-Metropolita Ruten, wasal Sirakuża, il-Hadd, fil-25 ta' Settembru, u, l-ghada, xhin niżel l-art, sama' li l-belt ta' Malta kienu dawruha l-Alġerini wiehed jista' jghid li l-Mori waslu hawn jum jew tnejn qabel il-25 tax-xahar, biex wiehed jagħti żmien biżżejjed biex l-aħbar tasal Sqallija, imma sad-disgħa u ghoxrin kien spiċċa

kollox.

Filwaqt li Sidor sama' li 63 bastiment Alġerin kienu habtu għal Malta, il-kronista Sanudo jghid li r-re ta' Tunes kien baġhat flotta ta' sebghin fusta. Fusta hi xini bil-ġenb baxx. Biss il-kronisti jghidu li erbghin minn dawn il-bastimenti kienu xwieni kbar, bi tliet qaddiefa kull bank għax l-imqadef kienu twal u tqal. Jekk il-qaddiefa ma kinux ilsiera dawn kienu mdoorrija jinżlu l-art mal-bqija ta' l-armata u jitqabdu mas-suldati.

Skond iż-Żerkexi s-Sultan ta' Tunes, Abu Faris Ghazzuż, lir-rajjes ta' din il-flotta, il-Qajd Ridwan, kien amarlu biex jekk wara tlett ijiem ma jirnexxilux jiehu l-Imdina kellu jwarrab minn taht is-swar u jerga' lura Tunes.

Il-kronista tad-Dogi ta' Venezja, Sanudo, jghid li l-ghadu niżel Malta għal għarrieda bil-mohbi u qabad kemm seta' nies mill-irhula. Xi kemm qabad il-kronisti ma jaqblux bejniethom, min jghid 3500, min 3600, filwaqt li Sanudo jtellagħhom għal 4500. Dan ifisser li nqabdu madwar wiehed minn kull hamsa min-nies li kien hawn Malta dik il-habta. Minn studju li għamel il-prof. Fiorini fuq in-Naxxar sab li hamsa min-nies tad-dejma ta' dak ir-raħal, xi żmien wara l-1425 meta saret il-lista, tniżzlu li nqabdu. Il-prof. Fiorini jahseb li dan gara meta niżlu l-Mori, Malta fl-1429.

X'gara waqt l-assedju ta' l-Imdina fliet jissemma. Sanudo jghid li l-qilla ta' l-ghadu kienet xi haġa ma titwemmminx u li l-kefirja li wrew il-Misilmin kontra l-Maltin qatt qabel ma kienu wrewha kontra l-Insara. Abela jghid li sar hafna tixrid ta' demm u li l-Maltin hallsu prezz qares tar-rebħa fuq l-ghadu li kellu jirtira kollu misthija lejn pajjiżu mnejn kien ġie.

la femme

ladies & teenage boutique

A
new
la femme
outlet open at
Salvatore Psaila
Str. Victoria, Gozo

Tel: 2156 6327, 2156 4215, 9982 9769

Abela wkoll jirrakkonta fatt kurjuż li għaliya jfisser li l-universita', iktar milli tghum fl-ewwieq li reġġgħalha Monroï, kienet imqaxxa wahda sew. Dan jghid li, fuq ix-xhieda tan-Nutar Grazzjanu Vassallo, fl-1537, waqt l-assedju ta' l-Imdina, lill-kanonku Mikiel Fabro, haduh marid f'gadallett il-Logġa fejn il-Kunsill kien seduta u hemm, wiegħed hwejġu għall-ispejjaż u b'hekk salva l-hajja ta' hafna nies bla għadd. Dnub jahasra li ma nafux kif. Forsi dan il-ġid serva biex feda hafna nies mill-jaasar.

Għal dak li hu numru ta' ġellieda li kellu l-Qajd Ridwan, Ġanni di Mazara f'memorjal tas-sitta ta' Ġunju ta' l-1475 jghid li niżlu l-art madwar 18000 Mislem. Billi fl-istess nifs jghid li l-Maltin kienet ftaqret billi kienet harġet 30,000 xurin biex fdiet ir-raham li kien hallas Monroï, meta żgur li kien ja' li kienu laħqu ngabru biss 20,000, li minnhom forsi nofshom kienu ntraddu lura, wieħed irid joqghod b'seba' ghajnejn meta jaqra cifri bħal dawn. Imma, sfortunatament, m'ghandniex ahjar.

Tajjeb wieħed jghid hawn li fil-memorjali lill-viċirejjet ta' Sqallija wara l-1429, il-Maltin u l-Għawdxin, biex forsi jaqilghu xi haġa minn dak li kienu jitolbu, dejjem kienu jsemmu l-faqar u l-miżerja li kienu jinsabu fiha htija tal-każ tal-biki tal-miġja tal-Mori.

Fl-ahharnett minn talbiet li għamlu l-patrijiet Agostinjani Ruma, li harġu għad-dawl il-patri Ġorġ Aquilina u l-prof Fiorini, insiru nafu li l-kunvent li kellhom fuq is-Saqqajja, tafġha ta' ġebbla mill-Bieb ta' l-Imdina, safa herba waqt l-assedju u li l-patrijiet kellhom idabbru rashom l-Imdina sa ma setghu jbewġu lejn Sqallija. Jekk il-kunvent hatterwx l-Maltin biex l-ghadu ma jit-

lax fuq il-bejt u jwaddab ġebel, balal jew dardi għal ġewwa jew jekk ġarrfux l-ghadu stess ma ntqalx. Nafu li fl-1551 kienu l-Maltin li harġu mill-Imdina u hatterw il-kunvent ta' l-Agostinjani qabel wasal il-Bâxa Sinam u r-Rajjes Dragutt.

4 • Kien hemm sokkors minn Sqallija?

Sokkors ifisser armata li kienet tiġi bil-bahar minn Sqallija biex iġġiegħel lill-ghadu jhalli assedju u jitlaq lejn pajjiżu inkella jiġġeldulu. Matul l-assedju tat-Torok ta' l-1565 wasla Malta żewġ sokkorsi, wieħed, is-Sokkors iż-Żgħir, wasal Malta wara li waqa' Sant'Iermu f'idejn it-Torok nhar it-23 ta' Ġunju, u l-iehor is-Sokkors il-Kbir, li wasal lejlet il-Vitorja. Is-Sokkors iż-Żgħir niżel Haġra s-Sewda wara Malta minn fejn tela' l-Imdina u wara niżel il-Birgu matul lejl muċpar. Is-Sokkors il-Kbir ukoll irhielhu għall-Imdina u did-darba l-ghadu halla l-assedju.

Fil-każ ta' l-assedju ta' l-Imdina, Roberto Valentini jghid li t-Tuneżini hadu l-Gvern ta' Sqallija tant għal għarrieda li bilkemm kellhom żmien jissellfu mija u sittin uqija minn għand il-Lhud biex jibagħtu l-armi u n-nies armati Malta. Dan mhux biss juri n-nuqqas ta' thejjiġa għall-ghadu imma wkoll li kieku l-kaxxa ta' Sqallija kellha taqa' fl-art ma kienet tagħmel l-ebda hoss.

Biss minn dak li kitbu Mons. Alfredo Mifsud u l-prof Wettinger, jidher ċar li l-gvern ta' Sqallija hejja għas-sokkors bis-serjeta'. Mifsud kiteb li Sidor, il-Metropolita Ruten, kif niżel l-art Sirakuza fis-26 ta' Settembru ta' l-1429 il-portulan qabad il-bastiment, biex, ma' għaxar bastimenti ohra jerhilha għal Malta li kienet assedjata mill-

**DIGITAL
Prints**

DVD AUTHORIZING
COLOUR PHOTOCOPIING

From your Digital Camera:
Smart Media - CD - Diskette

CORDINA PHOTO MARKET *Laboratory*

34, Main Gate Street, Victoria, Gozo tel: 21 556270 / cpmimaging@yahoo.com

1 HOUR PHOTO DEVELOPING & PRINTING

**BUILDING CONCRETE
CONSTRUCTION
& FARMHOUSES
RENOVATIONS**

Hire of High-Up

NATAL FAVA

MOB: 9942 8678

Mori. Il-prof. Wettinger, jghid li Pal-iermu, il-gvern arreġta ċ-ċorma ta' bas-timent kbir Venezjan, għaliex il-patron ma riedx jinnoleggjah halli jiehu s-sokkors Malta fejn il-belt kienu dawruhom s-Saraċini. Kienu thejjew ukoll tliet bandalori biex jimxu bihom quddiem l-armata. Wahda kellha pingut il-Kurċifiss, l-oħra l-arma ta' San Ġorġ, patron ta' Aragona u t-tielet l-arma tar-re. Tlestew ukoll bandalori għat-trumbetti.

Dan kollu juri li l-Gvern ta' Sqallija hejja għas-sokkors bis-serjeta'. Li ma nafux hu kemm fil-fatt dan is-sokkors lahaq inbagħat Malta, għax iż-Żerkexi, kittieb Għarbi, jghid li l-qajd Ridwan kellu ordni mis-sultan ta' Tunes biex jekk wara tlitt ijiem ma jilhaqx jiehu l-Imdina kellu jaqbad it-triq u jitlaq, kulhadd jibqa' billi ha.

Biss id-diskors taż-Żerkexi, li t-

Tuneżini warrbu minn madwar l-Imdina xhin kien għoddhom haduha lili ma jinżillix għax qabda kursala ta' qat-tani mdorrija jiġġieldu sa l-aħħar mhux lakemm iddawwarhom lura meta l-priża kienet lesta taqa' f'haqhom bħal bajtra misjura. Nghidu ahna meta l-kursala Alġerini dahlu Sant'Iermu lejlet San Ġwann fl-1565, u qabdu xi Nsara hajjin, il-Baxa Mustafa', kellu jixtrihom minn għandhom, biex ikun jista' joqtolhom!

Niftakar li darba Ġanni Bezzina qalli: Min jaf il-leġġenda tad-dehra ta' San Pawl nibtitx imħabba l-bandalori li kien hemm fuq is-swar waqt is-sarar? Jien ma nafx jekk kienx hemm bandalori fuq in-swar waqt il-ġlied kif donnu kien jemmen Ġanni, imma jekk kienet laqget niżlet l-armata tas-sokkors żgur li kellha bandalori, fosthom ta' San Ġorġ.

Għalhekk mhix haġa kbira li mal-lejl

For Exclusive Elegant Wear

Beaver
The Fashion Place

2, St. George's Square,
Victoria, Gozo.

Tel: 551287

**VELLA
SERVICE
STATION**

*For Self Service Gasoline
and fine Car Products*

Fortunato Mizzi Street,
Victoria VCT 111, Gozo.
Tel: 556128

waslu l-Isqallin li kif l-ghadu ntebah bihom harab malajr malajr u rhielha ghax-xwieni. Biss tgħid xi tgħid din tas-sokkors tibqa' dejjem mistoqsija li t-tweġiba qed tistenna xaqq dawl iehor.

5 • X'gara waqt l-Assedju ta' Imdina

F'relazzjoni dwar tradizzjonijiet li kien sama' minn għand l-antiki u li kien ha minn kitbiet qodma habta ta' l-1608, Manduca jgħid li l-Mori, wara li ssakkegġjaw l-irhula, assedjaw fit-tul lill-Imdina u qabdu hafna nies. Izid li l-Maltin ma kellhomx hliet kanun għal kull naħa tal-Belt. Minn dak li nstab dan l-aħħar jidher li flok il-lamberżuni l-kanun kienu jisparawh minn toqba fis-sur filwaqt li l-bumbardier kien joqgħod mohbi wara lqugh m'oghli b'rewwieha dejqa u tawwalija biex ikun jista' jara fejn jispara. B'xorti tajba l-bumbardier Nisrani laqat il-kanun waħdieni li kellhom il-Misilmīn u qerdu. Dan qata' qalb il-Mori, li biex jinku qabel telqu harqu l-irhula u sigar taz-żebbuġ. Sa dak iż-żmien Malta kienet tagħmel biżżejjed żejt biex tiddobba u tibgħat barra.

Wara dan Manduca jirrakonta l-istorja tal-hobż frisk li l-Mori bagħtu lill-Maltin u kif dawn għab u l-halib tan-nisa li kienu jreddgħu, għamluh għejniet u bagħtu l-hobż lura lill-ghadu bi għejna fuq kull waħda biex juruh li l-Imdina kellhom ikel biżżejjed biex iżommu fit-tul.

6 • Id-dehra ta' San Pawl skond Manduca

Manduca jgħid li meta l-Maltin kienu qatgħu qalbhom minn kull sokkors għamlu wegħda li kull sena jmorru pellegrinaġġ nhar San Ġirgor għall-ibgħad knisja li kien hemm mill-Imdina, jigifieri Santa Katerina taz-

Żejtun il-qadima. Is-sokkors wasal mis-sema meta San Pawl, Sant'Agata u hafna qaddisin oħra, kollha b'ilbies ileqq u armati harġu mas-sebħ mill-katidral għall-armata Saraċina. Il-mori bdew jisparaw id-dardi għalihom bil-ballastri, imma dawn bdew iduru għal fuqhom stess u joqtluhom. Il-kap ta' dawn il-qaddisin li kien riekeb fuq żiemel b'xabla f'idu rasshom tant li daru u harbu lejn ix-xatt fejn rikbu l-fusti u salpaw.

Biss Manduca jgħid li l-Maltin ma kienu raw xejn minn dan ghax din kienet viżjoni ta' wiehed li għadda l-lejl jitlob il-katidral ta' l-Imdina. Imma meta t-Tuneżini rikbu l-fusti staqsew lill-Maltin li kienu qabdu l-siera kif la kellhom daqshekk nies tal-ġlied qalbi-ena damu daqshekk biex harġu għalihom u harbuhom.

Aktarx li f'dawn it-tradizzjonijiet tax-xjuħ iktar minn ġrajja waħda dahlu fuq xulxin. Manduca jgħid li x-xjuħ hadd minnhom ma kien jaf sewwa meta gara dan. Billi dal-miraklu għall-ewwel jorbtu mal-vara tar-rham ta' Sant'Agata u wara li jsemmi d-dehra ta' San Pawl ma' Sant'Agata u qaddisin oħra, jerga' jsemmi li f'dan l-assedju jew f'xi iehor li ma jafux meta gara, kienu qieghdu l-istatwa ta' Sant'Agata fuq is-swar u qegħdulha wiċċa lejn il-ghadu daret wehidha lejn il-Belt, ġrajja li nafu li sehhet fl-assedju ta' l-1551, wiehed malajr jafhom kif it-tradizzjonijiet bdew jiħawdu u dawn ta' l-1429 dahlu fuq daww ta' l-1551.

Hekk ukoll il-qaddisin lebsin l-armatura tleqq iharbu lilhom hi tifkira ta' dak li gara nhar it-13 ta' Settembru ta' l-1565 meta l-Bâxa Mustafa' tala' bit-Torok għall-Imdina fejn is-suldati tas-Sokkors il-Kbir bil-kurazzi jleqqu

fix-xemx kienu jistennewhom biex grew urajhom sa San Pawl il-Bahar u qatlu kemm felhu minnhom.

7 • Kif niżlu t-Tuneżini skond Ninu Caruana

Ninu Caruana (1837-1907), firumanz Ineż Farruġ li hareġ fl-1889, filwaqt li ha l-istorja tal-hobż u l-gbejniet, tal-kanun, tal-hruq tas-siġar taż-żebbuġ, l-ghajnuna ta' San Pawl u l-weghda ta' San Ġirġor minn Manduca, ġabar xi tradizzjonijiet li billi kien għadda hafna żmien minn fuqhom aktarx li setghu ntqalu għal xi hbit iehor tal-Mori jew tat-Torok.

Caruana jibda biex jgħid li kif it-Torok, kif isejhilhom, niżlu l-art ma kien baqgħalna l-ebda tifikira. Ix-xwieni ta' l-ghadu donnhom dahlu fil-fliegi u niżżlu n-nies Kemmuna. Imbagħad filwaqt li wrew li riedu jinżlu l-Marfa u r-Ramla tal-Mellieha, fl-istess waqt xwieni oħra dahlu San Pawl il-Bahar, Wied il-Għajn u Marsaxlokk. Dan għax dam żmien jinghad li l-Mori telghu darbtejn bi tmint elef ruh mill-Għadira sa fejn l-Għar tal-Madonna u d-darbtejn reġġgħuhom lura l-Maltin.

Billi l-ghedewwa niżlu bnadi oħra d-dejmiet mill-Mellieha sa Tarf il-Għases, jiġifieri Sant'Iermu, issejhu biex jidhlu 'l ġewwa halli ma jdawruhomx il-Mori u jaqgħulhom it-triq għall-Imdina. Izid li baqgħet tissemma kif it-Tuneżini habtu għall-Maltin fejn it-Tarġa tan-Naxxar biex jaqilgħuhom minn fuq it-Triq tar-Rabat. Għalhekk biex ma jiġrix dan ingabar kulhadd wara s-swar ta' l-Imdina.

8 • U Ghawdex?

F'lista ta' talbiet li l-universita ta' Malta ressqet quddiem il-viċirejiet ta' Sqallija nhar is-sitta ta' April ta' l-

1418, il-gvern ta' Malta talab l-ghajnuna tagħhom biex ma jhallux lis-Saraċini jeqirdu lill-gżirirta bħalma kienu qerdu lil Ghawdex u ġabuh fix-xejn. Billi l-kursala tal-Maghreb kienu qed jistabbew wara Kemmuna bil-fusti tagħhom biex minn hemm jaqbzu fuq xi xprunara, u d-dghajsa tal-pass, ta' Ghawdex. La ma kenux se jmissu l-bwiet tas-sultan, il-viċirejiet ma qalux le u wegħdu li jghinu skond ma kien ikun possibbli għalihom. Tant għenuhom dawn iż-żewġ bradax lill-Maltin li t-torri fuq Kemmuna ma telax qabel l-1618, mitejn sena bil-magħmul wara!

Jekk l-Ghawdxin kienu ġew fix-xejn sa l-1418 kemm iktar habtu hażin meta fl-1421 xtrahom b'rahan Monroi u ried iġib il-ghoqda li hareġ habba b'habba u iktar minn fuq daharhom. Komplew ftaqru bil-flus li kellhom johrogu biex fdew pajjizhom minnu fl-1429. Kull ma kien jonqos kienu t-Tuneżini li ġew biex jikinsu kolloxx u lil kulhadd. Kull Ghawdxi seta' jgħid li minn musmar sar grampun u li issa kien qiegħed kif għandu jkun, għax kienu waqgħu f'faqar mill-agħar.

Biss jekk x'għara Malta fuq il-miġja tas-Saraċini nafu daqstant ftit kemm inqas nafu x'għara Ghawdex. Wara dik it-taptipa li qala' Malta, is-Sultan t'Aragona, fl-1432 rama flotta Barċellona u oħra Majjorka, li salpaw it-tnejn għal Sqallija fejn żiedu l-bastimenti u għamlu l-muna biex telqu minn Sirakuża nhar it-tnejn t'Awwissu. Waslu Ġirba nhar Santa Marija fejn tqabdu ma' Għażżuż li halla xi 3000 bejn mejta u priġunieri. Fl-20 ta' Settembru l-flotta waslet Malta għax

Tel: 553885 552688 Fax: 553885

BELLUSA

MARIO J. BUGEJA
CHAIRMAN

Gozo Address: N.B. Borg Olivier Street, Victoria, VCT 101.
Malta Address: Garage No. 2 & 3, Clearance Street, Msida.

DOLCERIA

40a, Savina Square,
Victoria, Gozo,
Tel: 553461

IGNAZIO CURMI

We accept orders for:
Weddings, Engagements, Parties & any special occasion
SPECIALIZED IN NOUÛAT

Pio's Antiques SHOP

OPENING HOURS
Monday - Friday
4.15p.m. - 6.15p.m.
Saturday
9.00a.m. - 12.00a.m.

Capuchin's Road,
Victoria - Gozo.
Mob: 9922 8468
9922 8433

FINE FOREST

For all kind of Real Furniture
with affordable prices

Joseph Borg
'67' Pjazza l-Assedju
ta' Ghawdex 1551
Victoria, Gozo - Malta.

Tel: (00356) 563372
Fax: (00356) 565665
Mob: 0984 0345

BROOKIES

RESTAURANT

Your hosts: David & Paul Portelli.

172 Wied Sara Str., Victoria, Gozo, Malta. (on the main road to Zebbug)

Tel: 21559624, 21563733 • Fax: 21563733, 21553265
Mob: 99476433 • www.starwebmalta.com

EXPO CHIC

Specializing in Picture Framing

Various styles of wooden frames
Modern and antique prints
Hand-finished quality lithographs

3, Republic Street, Victoria.

Tel: 21 554398 Fax: 21 562600

naqasha l-ikel u l-ilma. Kif kienet sorġuta fil-Fliegu ta' Ghawdex, ir-re sama' li kienu qabdu 'l ibnu Pietru u bilġri bilġri rhielha ghal Sirakuża fejn wasal nhar San Mikiel.

Nahseb li kif kien Ghawdex, l-Ghawdxin ghamlu l-almu u bdew irahhmulu u jitkarrbulu. Niżżlu t-talbiet tagħhom f'memorjal li baghtuh Messina mal-ġurat Ġanni Vigiles. Billi t-talbiet ta' l-Ghawdxin tista' tghid li jaqblu f'kollox ma' tal-Maltin li saru fl-istess żmien wiehed jista' joqghod ċert li, jekk ma kienx l-istess nutar li kitibhom, kienu ftehm u żgur bejniethom x'għandhom jiktbu. Dan il-memorjal ir-re rah fl-aħhar t'Ottubru, ġurnata wara li kien ra t-talbiet tal-Maltin

Aktarx li l-Saraċini wara li telqu minu Malta kif kienu fil-vernja niżlu Ghawdex. Ghawdex ma kienx imraħhal bhal Malta. In-nies kienet miġbura wara s-swar tal-Imdina ta' Ghawdex jew fir-Rabat tagħha. Kull ma kellhom jagħmlu r-Rabtin malli ddoqq in-nafra bil-qanpiena l-kbira tal-Matriċi, mghaġġla mghaġġla, jerhulha għal erbgħa lejn it-taraġ tal-Belt u jidhlu ġewwa.

Lill-Ghawdxin, is-Saraċini qabduhom l-ifrat kolla u għalhekk ma hallewlihomx biex jahartu r-raba' biex jizirghu qoton, xghir u mahlut. Milli jidher xi haġa ta' bhejjem oħra bhal nħaġ, mogħoż, u hnieżer hallewlihom għax talbu biex ikunu jistghu jbigħuhom Sqallija bla ma jhallsu dazju, biex b'dak li jdaħhlu minnhom iġibu x'jieklu. Billi l-hnieżer għall-Misilmin hram żgur li dawn ma ssug-

rawx imissuhom. Dun Fraŋġisk Agius (1712-1770) jghid il-qawl: Hanżir tajjeb Ghawdxin, jghodd ukoll għall-bhejjem l-oħra għax il-mergħa tajba.

L-Ghawdxin talbu wkoll biex il-qmuħ li kienu jixtru minn Sqallija ma jhallsulhomx dazju u ma joqoghdu jitolbu s-sensja ta' hadd biex jixtruhom. Sa hawn ir-re ma qalx le, imma meta talbuh mitejn modd, jiġifieri tmien mit xkora, qamh biex jahżnuh fil-fosos li kellhom mis-swar 'il ġewwa, billi beżgħu li jerġgħu jiġu l-Mori. Ma riedx, għax, qal, fi ma kienx jaf xi bżonn jista' jkollu hu stess. U xhin talbuh biex itgħam li jingabar mir-raba' tal-Gvern jibqa' Ghawdex ma qalx le, imma qalilhom li jekk il-Maltin ikollhom bżonn kellhom iħalluhom jehduh.

Billi Ghawdex kien ftaqar u nqered għal kollox talbuh biex id-djun li kienu ghamlu l-Ghawdxin tal-hames snin minn meta ġew is-Saraċini, jiġifieri sa l-1434, ma jtellgħuhomx il-qorti biex iħallsuhom lura. Avolja r-re kien ra b'għajnejh li l-Ghawdxin kienu ġew lampa stampa tad-devot, kif kienet tghid ommi, ma qabilx ma dan għax qal li ma kenitx haġa ġusta.

Dan kollu dak li wiehed jista' jieh u minn dan il-memorjal ta' l-1432 dwar l-inżul tat-Tuneżini f'Ghawdex fl-1429.

© Victor J Galea
Ir-Rabat, Ghawdex
Id-9 ta' Ġunju tas-sena 2003

TROVARSI

*THE BOUTIQUE
FOR ALL THE FAMILY*

**Market Street, Victoria,
Gozo, Malta. Tel: 555834**

Perfumery & Skin Care

Vanity Case

140 Republic Street, Victoria, Gozo.
Tel/Fax: 2155 6764, 9988 5320

JOSEPH'S EXCAVATIONS

- Bobcats and Mini Excavators
- Dumpers
- Specialized on Basements, Water
- Reservoirs, Swimming pools Etc...
- All General work, which is hard to get to

No job is too Big or too Small

*'Samara' Wied Sara Street,
Victoria VCT 108, Gozo.*

Tel: 2155 8770 - Mob: 9942 7960

IL-MADONNA MTELLGHA S-SEMA BIR-RUH U L-ĠISEM

kitba ta'
Anglu Xuereb

Il-Madonna ngħatat privileġġi mingħand Alla għall-glorja ta' Sidna Ġesù Kristu. U propriu dawn il-favuri laħqu l-milja tagħhom meta Marija ttellgħet is-Sema bir-ruh u l-ġisem.

Missjoni mill-aktar nobbli

Il-missjoni tal-Madonna kienet kbira u nobbli b'tali mod li fiha kellu jitnissel u jitwieled Sidna Ġesù; it-tieni Persuna tat-Trinità Qaddisa. Għalhekk Marija nħelset minn kull tebgħa tad-dnub tan-nisel, imghollija għad-dinjità ta' Omm Alla filwaqt li baqgħet Verġni pura qabel it-twelid, waqt it-twelid kif ukoll wara. Alla nkuruna dawn l-ghegubijiet mal-Madonna billi ma halliex lill-ġisem tagħha jithassar fil-qabar, iżda qafmu mill-mewt.

Dan jaffermah b'mod ċar il-Papa Piju XII fil-Kostituzzjoni Appostolika *Munificentissimus Deus*. Jgħid: "imnissla mingħajr dnub, verġni l-iżjed perfetta fil-maternità divina, l-imsiehba nobbli tar-Redentur divin li kiseb rebħa totali fuq id-dnub u l-konsegwenzi tiegħu, fl-aħħarnett kisbet, bħala l-milja tal-privileġġi tagħha, illi tkun preservata mit-tahsir tal-qabar u bħal Binħa, li rebħa il-mewt, tiġi meħuda bil-ġisem u r-ruh fil-glorja tal-ġenna" (Parag. nru. 40). Għalhekk jixraq li naraw f'fiex kienu jikkonsistu dawn il-privileġġi u grazzji li għalihom kien jixraq li tit-tieħed is-Sema bir-ruh u l-ġisem.

Immakulata

Il-Madonna nħelset minn kull tebgħa tad-dnub tan-nisel. Dan ifisser li għalkemm twieledet minn raġel u ta' mara b'mod normali, madankollu ma ttebgħetx bid-dnub tan-nisel. Jissejjah tan-nisel għax il-bniedem jirtu malli jitnissel. Iżda Alla ried li l-"Arka tat-Testment il-Ġdid" ma tiċċappasx b'dan il-dnub. Għalhekk għall-merti futuri ta' Sidna Ġesù Kristu ma halliħiex tit-tebħa b'dan id-dnub. Il-Knisja damet hafna biex fehmet sewwa dan il-privileġġ.

Santu Wistin fil-kontroversja tiegħu ma' Pelagju, saħaq li l-Madonna ma għandħiex tiġi bl-ebda mod assoċjata mad-dnub. Iżda ma setax iħoll il-kwistjoni jekk hija wirtitx id-dnub tan-nisel, billi San Pawl jgħid li d-dnub laħaq il-bniedmin kollha. Madwar is-sena 1128 Patri Eadmer minn Canterbury warrab l-oġġezzjonijiet ta' Santu Wistin u saħaq, li kif il-qasna titrabba fil-qoxra mingħajr ma titniġġes, hekk ukoll il-Madonna ma ġietx imtebbgħa bid-dnub tan-nisel. Il-Beatu Ġwanni Duns Scotus hareġ b'dan l-argument: "Alla ried, Alla seta' u Alla għamel". Fl-aħħar il-Beatu Piju IX permezz tal-*Bulla Ineffabilis Deus* afferma b'mod infallibbli din id-duttrina. Il-Papa Piju XII fil-*Bulla Munificentissimus Deus* jorbot il-privileġġ ta' l-Immakulata ma' l-Assunzjoni b'dan il-mod: "Permezz ta' privileġġ uniku, rebħet id-dnub

Coney Island Bar

*Jawguraw il-Festi t-Tajba lill-
klijenti taghhom...*

13, Sir Adrian Dingli Street, Victoria
Tel: 551289

For Best Quality Fresh & Frozen Meats
Stop & Shop at:

Car Park Butcher
and also
**Fresh Fruits &
Vegetable**

Now Open from Tuesday to
Saturday
Gorg Borg Olivier Str., Car Park -

SUPERSPECS
—opticians—

28, Main Gate Street,
Victoria, Gozo.
Tel. 21550099
Tel./ Fax. 21551242
Mob. 99822770

Committed to be the best value opticians, offering professional
eyecare needs at affordable prices.

Dispensing Optician: Mr. Joseph P. Grech F.B.D.O. (Lond)

• Fasan	Optical Frames
• Quarks	Contact Lenses & Solutions
• FCUK	
• F.Connection	Sterilising Of Contact lenses

Appointment For Eye Testing and Examination

minhabba l-Konċepiment Immakulat tagħha, u b'dan il-mod ma kenitx sugġetta għat-tahsir tal-qabar, u ma kellhiex għax tistenna sa l-ahhar taż-żmenijiet għall-fidwa ta' ġisimha" (*Munificentissimus Deus*, parag 5).

Omm Alla

It-tniissil Immakulat ta' Marija kien biss preparazzjoni biex hija ssir Omm Alla. Fil-milja taż-żmenijiet Alla bagħat lill-Anglu Gabrijel għand Marija biex jagħmlilha l-istedina biex issir Omm Alla. Il-Madonna quddiem dan il-misteru kbir ta' l-Inkarnazzjoni qalet lill-anglu: "kif jista' jsir dan minni ladarba jien ma nagħraf raġel" (Lq 1,34), iżda l-anglu weġibha: "l-Ispirtu s-Santu jiġi fuqek, u l-qawwa ta' l-Oghla tgħattik, għalhekk dak li jitwield ikun qaddis, għassejjah Bin Alla" (Lq 1,35). Hija aċċettat l-istedina ta' Alla permezz ta' l-anglu Gabrijel filwaqt li qalet: "Hawn hi l-qaddejja tal-Mulej; ha jsir minni skond kelmtek" (Lq 1, 38). Minn dak il-hin stess Sidna Ġesù Kristu tniissel fi hdanha u għalhekk hija saret Omm Alla. Forsi wiehed jistaqsi: Kif il-Madonna hija Omm Alla ladarba bl-"Iva" tagħha tniissel biss Sidna Ġesù Kristu? Iżda billi Ġesù huwa t-tieni Persuna tat-Trinità Qaddisa, il-Madonna jisthoqqilha tisseejjah Omm Alla. Jekk naqraw l-istorja tal-Knisja niltaqghu mal-kriżi Nestorjana.

Nestorju, il-patrijarka ta' Kostantinopli, ċaħad b'mod ufficjali li l-Madonna kienet Omm Alla. Sejhilha Omm Sidna Ġesù Kristu. Fil-Knisja nqalghet kwistjoni kbira u nhallet permezz tal-Konċilju ta' Efesu (431) li ddikjara li Marija hija tassew Omm Alla.

Dejjem Vergni

Kif rajna, il-Madonna kienet verament Omm Ġesù. Tniissel permezz ta' l-"Iva" tagħha f'għufha u kienet hija stess li tatu t-twelid. Għalhekk hija kienet Ommu fil-veru sens tal-kelma. Iżda fl-istess hin Sidna Ġesù Kristu kien Alla sa minn dejjem u tniissel fil-milja taż-żmenijiet bħala bniedem permezz ta' miraklu ta' l-Ispirtu s-Santu.

Għalhekk kemm fit-tniissil, fit-twelid u wara t-twelid baqghet dejjem vergni. Għalkemm fl-istorja tal-Knisja nsibu xi movimenti jew persuni li ċaħdu l-verġinità tal-Madonna, madankollu din hija domma tal-fidi. Dan ifisser li l-Knisja tipproponihelna biex nemmnuha.

B'dan il-mod bosta Santi Padri raw li kien jixraq li l-Madonna, li kienet dejjem vergni tittella' s-Sema, bir-ruh u l-ġisem. San Germanu ta' Kostantinopli jgħid: "Kien impossibbli, li l-ġisem verġinali, l-ghamara fejn Alla għalaq lilu nnifsu, it-tempju mogħti l-hajja mid-Divinità ta' l-Iben Uniku tagħha, jibqa' magħluq fil-qabar tal-mejtin" (San Germanu ta' Kostantinopli, In Dormit., PG 98, 345). Il-kittieb pseudo-Wistin jgħid b'qawwa kbira: "M'hemm xejn aktar faċli li nimmaġina li wara li mmut ġismi jiġi mikul mid-dud. Iżda bl-ebda mod ma rrid nahseb li l-istess xorti tmiss il-ġisem l-aktar pur ta' Marija, dak l-istess ġisem li minnu Kristu ha ġismu sabiex jagħmlu l-ġisem ta' Alla" (Pseudo-Augustinus, De Assumptione, 6, PL, 40).

Kien jixraq li tittella' bir-ruh u l-ġisem

San Gwann Damaxxenu b'mod mill-aktar elokwenti jkompli jfisirna argumenti favur l-assunjoni tal-Madonna:

TALISMAN + plus

4/6 Triq Sant' Ursula
Rabat, Ghawdex,
Tel: 2156 4071

għal għażla kbira ta' loose furniture f'injam solidu
kull xorta ta' angli dekorattivi
stokk gdid ta' ward artifiċċjali mill-isbaħ
lampshades
porcellana orjentali mpittra bl-idejn

u hafna aktar...

Ghand TALISMAN PLUS l-aktar għażla....

...dejjem bl-orħos prezz!!

99a, Palm Street, Victoria, VCT 103,
Gozo, Malta.
Tel/Fax: 2155 7430 Mob: 9985 7762
Email: michaelgrech@waldonet.net.mt

CHERISH MEMORIES

by Maria Spiteri
Mons. Farrugia Str, Rabat.

*Lastest selection of:
Souvenirs, Invitations for
Wedding Baptisms, Holy
Communion, Confirmation
and other occasions*

*Also a wide range of gifts
And home decor.*

Tel: 21565959 - 21557635

“Kien jehtieg li dik li fit-twelid ta’ Binha żammet bla mittiefša xubitha, wara mewtha żzomm bla mittiefes ġisimha. Kien jehtieg li dik li ġabet fi bħanha bħala Binha lil dak li jista’ kollox, ikollha l-ghamara tagħha ma’ Alla. Kien jehtieg li li l-gharusa li l-Missier għażel għalih, tghammar għal dejjem f’kamartu. Kien jehtieg li l-Omm ta’ Alla jkollha dak kollu li hu ta’ Binha, u tkun meqjuma mill-hlejjaq kollha bħala Omm Alla u qaddejja tiegħu” (Ara Papa Piju XII, Kostituzzjoni Appostolika Munificentissimus Deus, AAS 42 (1950) 760-769)

Għalhekk dawn il-grazzji kollha qarrbuha b’mod speċjali lejn Alla. Għaldaqstant it-Tluġ tagħha fis-Sema huwa l-inkurunazzjoni tal-privileġġi l-

ohra u l-grazzji li bihom kienet imżejna.

Domma tal-Fidi.

It-Tluġ tal-Madonna fis-Sema hija wkoll domma tal-fidi. Din ġiet ipproklamata solennement mill-Papa Piju XII fl-1 ta’ Novembru 1950. Propriu l-festa ta’ Santa Marija li taħbat fil-15 ta’ Awwissu hija ċ-ċelebrazzjoni ta’ dan il-privileġġ li għamilha tixbah aktar lil Kristu.

Jalla bħala nsara nagħrfu nitgħallmu aktar dwar il-persuna tal-Madonna u nhobbuha aktar b’qima vera u sinċiera. Kif il-veritajiet dwar il-Madonna jixhtu dawl fuq il-hajja ta’ Kristu, hekk ukoll il-qima tagħna lejha għandha tressaqna lejn l-Iben ta’ Alla magħmul bniedem.

Paradise

Travel and Property Services Limited
38, Saint Sabina Square, Victoria, VCT 104, Gozo, Malta.
Tel: 562025, 558918, Fax: 562026 Mob: 0949 6277

We offer:

- Special Prices to America, Canada, Australia • Organised Tours
- Honeymoon Specials • Special Holidays for 18-35 year old
- Car-hire • Taxi Service Motor & Travel Insurance • Cruises
- We are also Real Estate Agents • We help you sell or buy your next home.

PLAYPEN

Toys & Stationery

30, Main Gate Street, Victoria, Gozo. Tel: 2156 1107

Toys, Gifts & Novelities, Cards for all Occasions
Designer Satchels & Accessories, New Back to School Stock just arrived,
Coloured & B&W Photocopy, Binding & Lamination
Goggles & Flippers & Swimming Aids.

"Everything under one roof"

Just

*THE SHOP FOR MOTHERS TO BE,
CHILDREN AND BABIES.*

Office
Mate

Borg Geritu Street, Victoria, Gozo

Tel./Fax: 21 556 381

Mob.: 79 028 028

Email: info@office-mate.com

Web Site: www.office-mate.com

the computer and stationery shop

Computer Sales & Maintenance

Computer Accessories

Photocopying at special rates

Office supplies

Laminations up to A3

Binding

Agent

**SMART CARDS
ACCEPTED**

IL-VOLONTARJAT FROTT L-IMHABBA TA' L-AHWA LEJN L-AHWA

kitba ta'

George Mercieca

“Jien tajtkom eżempju, biex kif ghamilt jien maghkom, hekk taghmlu intom ukoll” (Ġw 13,14-23).

Il-hniena ta' Alla hija kbira u infinita, twasslek fejn trid hi. Hekk ghandu jkun il-veru dixxiplu tal-Mulej, li jaċċetta dak kollu li jiġi fil-hajja, il-ferh, id-dwejjaq u t-tbatija. Ilkoll nafu li kull esperjenza li nghaddu minnha hija grazzja minn Alla. Propriu kienet irrieda divina li wasslitni biex niehu d-deċiżjoni biex nitla' ma' shabi tal-pre-seminarju sa Messina f'Ġunju 2002. Mill-parroċċa taghna konna jien u John Meilak Gauci, flimkien ma' shabna l-oħra minn diversi parroċċi Ghawdxin, fosthom mir-Rabat stess.

F'jum is-Solennità Liturgika ta' Ġwanni l-Battista lkoll kemm ahna hallejna xtutna ghal ġimgha, biex immorru naghmlu xoghol ta' volontarjat ma' hutna l-bnedmin fil-Casa d'Ospitalità, Collereale f'Messina. Konna grupp ta' madwar erbatax- il ruh, ilkoll Ghawdxin, illi tlajna biex naghmlu din l-esperjenza sabiha bhala parti mill-formazzjoni taghna fil-pre-seminarju. Ilkoll konna mmexxija minn Dun Joe Zammit, li hu inkarigat mill-pre-seminarju tad-djoċesi Ghawdxija.

Matul dik il-ġimgha, jiġifieri mit-Tnejn 24 ta' Ġunju sat-Tnejn 1 ta' Lulju kelli x-xorti kbira li waqt it-talb nimmedita l-vanġelu ta' l-imghallem taghna Sidna Ġesù Kristu. Matul dawn

is-sebat ijiem konna niċċelebraw ta' kuljum l-Ewkaristija flimkien, ġieli wehidna, u ġieli man-nies stess. Laqtitni hafna l-partecipazzjoni tan-nies waqt il-quddiesa f'jum San Pietru u San Pawl. Il-partecipazzjoni taghhom, l-attenzjoni u anke l-mod kif jorganizzaw l-Ewkaristija ma tistax tispjegahom tant kemm huma mumenti sbieħ. Il-ġurnata konna nibdewha dejjem bit-talb tal-Lawdi u t-Tifhir ta' Sbiħ il-jum għall-habta tas-7.30 a.m. Wara, konna niehdu l-breakfast u fi tmiemu konna nitqassmu fi gruppi ta' tlieta jew erbgha biex immorru nżuru lill-anzjani f'sulari differenti. Għadni niftakar sew, li l-post ghandu tliet sulari kbar hafna. Konna naghmlu nofs ta' nhar shih nitkellmu maghhom, nifthu qalbna maghhom, naghtuhom xi parir jekk kien ikollhom xi problema, u fuq kolloxx nilagħbu maghhom. Kienu jhossuhom kuntenti hafna bil-preżenża taghna. Kienu jsibu l-faraġ u l-wens fina. M'hux l-ewwel darba li jien personalment kont noqgħod nitkellem ma' wiehed minnhom ghal madwar tliet sığhat shah. Xejn ma kont niddejjaq, għax anki l-preżenża tiegħi u ta' shabi kienet biżżejjed għalihom. Propriu hawnhekk ftakart fi kliem Ġesù meta qal: *Min jilqa' lilkom jilqa' lili, u min jilqa' lili jilqa' lil dak li bagħatni*. Dak il-hin dejjem kont ngħid li issa wasal il-mument li nitkellem ma' Ġesù. Vera-

CITADEL VIDEO COMMUNICATIONS

Still Photography, Radio & Television Productions

The best caterers for sights and sounds of Gozo

You Name It ... We Do It ... From Weddings & Family Occasions to International Productions

The only Gozo based facility catering for

Domestic and Professional VHS, Super VHS & Hi 8 Video

as well as Broadcast U. Matic High Band SP and Betacam SP video format

For more information contact us at

By The Bastion Road, Victoria Gozo MALTA

Tel/Fax: (356) 551 936 - E-Mail: cvc@orbit.net.mt

Issa Tista Thawwar il-Borma Bhal Dari

Issib Hwawar, Hxejjex Aromatici, Frott
Imqadded ghal-Helu u Prodotti ohrajn ghal-Ikel

14 - 15 KERCEM ROAD, VICTORIA, GOZO.

TEL: 562160

Rapa Aluminium

Contact: J. Rapa

N.B. Dawwara Street,
Victoria, VCT 104,

Gozo - Malta

Tel: 2155 4149

Fax: 2155 9414

Mob: 7905 8058

ment f'dawn l-anzjani u fit-tbatija ta' whud minnhom tara lil Kristu.

F'nofsinhar konna niltaqghu għall-ikel, u wara nofsinhar konna nistrieħu ftit, imbagħad filghaxija niċċelebraw il-quddiesa flimkien, ngħidu l-Għasar u noħorġu ftit induru madwar Messina, u niddevertu flimkien. M'hux l-ewwel darba li għidna xi ċajta bejnietna, u konna nispiċċaw nidhku! Kienet esperjenza li ma ninsieha qatt. Nista' ngħid li s-sorijiet ta' hemmhekk laqgħuna tajjeb hafna, flimkien mat-tabib Bontempo u martu, u ta' dan haqqhom prosit u fuq kollox grazzi. Kienet esperjenza li lili personalment kompliet issaħħali u thegħiġli l-vokazzjoni tiegħi u qalbi għal Kristu. Xi kultant, ahna forsi ma nintebhux u ma nagħtux importanza biżżejjed lill-Kelma ta' Alla, iżda meta tghaddi minn esperjenza bħal din, tibda tirrifletti l-Vaġġelu mingħajr ma trid. Kont nieħu pjaċir nitkellem magħhom, għaliex ma' kull wieħed u waħda li ltqajt it-tbissima ma naqsitx minn fommhom. Hadd minnhom ma kien imdejjaq, morda u mħumiex, il-koll ferhana bina u fuq kollox għax huma magħquda mal-Mulej.

Bla dubju, l-aktar mument i sbieħ ta' din l-esperjenza kienu l-mument tat-talb flimkien matul il-ġurnata, il-laqgħa tagħna ma' Ġesù fl-Ewkaristija permezz tal-Quddiesa, u t-tieni laqgħa tagħna ma' Ġesù permezz taż-żjara ta' kuljum fil dawn l-anzjani simpatici. Il-koll konna familja waħda fi Kristu, il-koll kemm ahna kellna għan wieħed, li naqdu lil Kristu f'ħutna l-bnedmin, għax il-koll emminna li meta taqdi lill-proxxmu tiegħek, jingħatalek għal mit darba iktar. Proprju hija grazzja kbira li Alla qed isejjah daqshekk żgħażaġħ biex jimxu warajh. Persważ li shabi u

Il-grupp fi Sqallija

jien 'żammejna' *'statement'* wieħed quddiem għajnejna, li *fejn tnejn jew tlieta jkun miġbura f'ismi, hemm inkun jien f'nofshom*. Fl-ahħarnett, nixtieq ngħid grazzi lill-Mulej, u fuq kollox lill-patrana tagħna Santa Marija talli kull mument jieħdu ħsiebi, u jmexxuni u jagħmlu minni dak li tixtieq qalbhom. Fuq kollox, dan hu l-veru nistrani ta' Kristu, li jħalli kollox f'idejħ, u jimxi warajh permezz ta' ommu Marija Assunta. Persważ li minn din iż-żjara hareġ hafna frott spiritwali, u ta' sodisfazzjon kbir. Fl-ahħar u mhux l-inqas nixtieq ngħid li tifikira ta' din il-mawra tagħna f'Messina għandna nsibu x-xbieħa tal-Beatu Annibale M. Di Francia, beatu magħruf f'Messina, li John Meilak u jien bi ħsiebna li nirregalawha lill-mużew tal-Katidral.

CELEBRATE YOUR WEDDING IN STYLE

AT THE KEMPINSKI SAN LAWRENZ RESORT & SPA, GOZO.

EXCEPTIONAL VALUE

Free honeymoon
in exclusive
worldwide
destinations.

Add the exclusive and stylish feeling of the Kempinski Resort & Spa in Gozo to the magic of the greatest day of your life. Our prices suit all budgets, and you can choose from an indoor to an outdoor large-scale reception, and even smaller-sized functions in a more private atmosphere. Give us a call, and see for yourself how we can transform your wedding day in one which everyone will remember. For further information please contact Jacqueline Galea on Tel: 2211 5212 or e-mail: jacqueline.galea@sanlawrenz.com

Kempinski
San Lawrenz
Resort & Spa
GOZO - MALTA

Triq in-Rokon, San Lawrenz GRB 104 Gozo, Malta
Tel: +356 2211 0000 - Fax: +356 2211 6373 - E-mail: info@sanlawrenz.com
www.kempinski-gozo.com

F'JUM IL-FESTA TA' SANTA MARIJA

Mis-sema niżlet warda
Li fewhet kullimkien,
Bir-rieħa helwa tagħha
Hi żejnet il-holqien.

Hi dehret fost in-nisa
Imbierka mill-Mulej,
Biex meta jasal żmien
Hi tkun omm il-Feddej.

Għalxejn il-ghadu qanqal
Gwerri kiefra kontrieħa,
Hi baqghet dejjem sbejha
Tiddi b'dija smewwiġa.

Il-kliem li kien qal l-Anglu
Biex juri l-kobor tagħha,
Kien żgur sinjal ta' qima
Li kienet dejjem magħha.

Il-grazzja ħadmet fiha
B'hekk saret il-magħżula,
Fejn Alla seta' jitfa'
Il-harsa tiegħu żgura.

Hekk kif iż-żmien igerbeħ
Marija saret omm
Ġesù – Feddej ġie fostna
Fejn qabel kien biss holm.

Għalhekk kien jisthoqqilha
Il-premju hekk sabiħ,
Fejn ġiet meħuda s-sema
Fejn qiegħda tgawdi shiħ.

U l-warda li tant fewhet
Għaddielha kien iż-żmien,
Li thalli din id-dinja
Tmur f'hena bla dewmien.

Ejjew, għalhekk nifirhu
Flimkien m'Ommna Marija
Biex wara mewtna jkollna
Sehem kbir f'din it-tgawdiġa.

Hemmhekk xejn ma jonqosna
Għax ngħixu mal-henjin
Fid-dehra sbejha t'Alla
Ma' l-Angli u qaddisin.

M.A.C. 12/08/2002

JOE DEBONO

(Ta' Bazoru)

**TRUCK &
CRANE HIRE
SERVICE**

*2, Rabat Road, Nadur, Gozo.
Tel: 2155 8472, Mob: 9942 0223*

IS-SORIJET KARMELITANI

kitba ta'

Sor Maria Romana Cachia

Il-kelma "Karmelu" tfisser "il-Ġnien tal-Mulej". Min jidhol fih ikun jista' jiltaqa' mal-Mulej u mal-bniedem fit-talb u fil-qadi fuq l-eżempju ta' Kristu.

Fil-parroċċa tal-Katidral ta' Ghawdex, fi Triq it-Telgha tal-Belt, numru 3, hemm komunità żgħira tas-Sorijiet Karmelitani Missjunari ta' Santa Tereża tal-Bambin Ġesù. Dawn is-sorijiet jagħtu sehemhom fil-parroċċa b'hidma mat-tfal u ma' l-anzjani.

Il-kongregazzjoni tas-Sorijiet Karmelitani Missjunari ta' Santa Tereża tal-Bambin Ġesù twaqqfet minn Madre Maria Crocifissa Curcio bl-ghajnuma ta' Patri Lorenzo van den Eerenbeemt, Karmelitan Olandiż. Fl-1925, wara hafna taħbit u sagraficcji, din il-kongregazzjoni kienet magħrufa ufficjalment mill-Knisja u affiljata ma' l-Ordni Karmelitan. L-ghan principali tagħha huwa l-edukazzjoni civili u reliġjuża tat-tfal. Matul is-snin il-Kongregazzjoni xterdet f'diversi pajjiżi, u llum għandha komunitajiet fl-Italja, Ghawdex, Kanada, Brazil, Tanzanija, Filippini u Rumanija. Fil-gżira tagħna s-sorijiet għandhom żewġ idjar: wahda f'Kerċem, fejn imexxu skola mill-Pre-Kinder sa Year Six, u dar oħra fir-Rabat (Victoria) fejn imexxu dar żgħira bi tmien anzjani.

Il-ġurnata tas-sorijiet li jinsabu fil-parroċċa tagħna tidda minn kmieni fil-ghodu, fil-5.30, bit-talb personali u bit-thejjija tal-kolazzjon ta' l-anzjani. Fis-7.00, imbagħad, jattendu għas-sagraficcju tal-quddiesa minn fejn isibu l-faraġ u l-qawwa spiritwali biex ikunu jistgħu jkomplu l-hidma tagħhom għall-imhabba ta' Kristu. Barra l-ikel ta' nofs inhar u ta' fil-ghaxija, is-sorijiet jiltaqqu kuljum flimkien biex ma' l-anzjani jgħidu r-rużarju. Darba fil-ġimgħa jkollhom siegħa adorazzjoni quddiem Ġesù Sagramentat. Flimkien ma' dan l-appostolat li jsir fid-dar tagħhom, is-sorijiet jgħinu wkoll fil-parroċċa billi jgħallmu d-duttrina, jiehdu sehem f'xi programmi tar-radju u jagħmlu hafna xogħol ieħor, l-aktar fi żmien il-Milied u fil-festa tant sabiha u għażiża għal Malta u Ghawdex, il-festa ta' Santa Marija.

Ġesù jgħidilha li "m'hemmx imhabba akbar minn dik li wieħed jagħti hajtu għal hbiebu." Il-hajja reliġjuża hija għotja ġeneruża ta' l-individwu lil Alla u lill-bnedmin. Jalla aktar żgħażaġh, imheggin mill-eżempju ta' dawn is-sorijiet, ikunu lesti li jilqgħu s-sejha ta' Alla b'qalb kbira u kollha mhabba għall-ġid ta' l-umanità.

St. Martin's Citadel Snack Bar

*St. Martin's Demi Bastion
Cittadella Gozo*

Open daily from 10.00 a.m. - 6.00 p.m.

*Also organises Cittadella by night BBQ's
and Cold Buffets for groups by appointment
Tel: 2156 3030 Mob: 9944 0256*

**For your Shopping
convenience and value
on Groceries
shop at**

St. Mary Supermarket

**Pope John Paul II Street, Victoria, Gozo.
Tel: 551025**

Mid-Djarju Parrokkjali

15 Lulju 2002 - 14 ta' Lulju 2003

migbura minn
Fabienne Grech

Lulju

- 16 Giet organizzata hargha tax-xahar ghall-Anzjani b'quddiesa fil-kappella ta' Hamet u zjara lill-kappella ta' Sant'Anna d-Dwejra, kif ukoll kellhom *light refreshments* fil-Horizon Bar & Restaurant, il-Qbajjar.
- 17 Quddiesa tal-Hdax-il Erbgħa ta' Santa Marija li tmexxiet mill-Kappillan tal-Fontana, Dun Gorg Bezzina.
- 19 Attività għall-istudenti ta' Forms 2 - 5 f'Kemmuna.
- 21 Fil-ghaxija giet ċelebrata quddiesa oħra fis-7.00 pm.
- 23 Coffee Morning f'Ta' Pinu Cafeteria.
- Laqgħa ta' preparazzjoni għat-tfal ta' l-Ewwel Tqarbina u l-Grizma ta' l-Isqof.
- 24 Inghata bidu għall-ġbir mid-djar b'riżq il-festa interna ta' Santa Marija.
- Quddiesa tat-Tnax-il Erbgħa ta' Santa Marija li tmexxiet mill-Kappillan tal-Fontana Dun Gorg Bezzina.
- 26 Tqassam lill-parruċċani l-programm tal-festi solenni f'ġieħ Santa Marija, patrūna speċjali tal-ġeżijer Maltin. Programm li jkopri l-perjodu mis-27 ta' Lulju sat-22 ta' Awwissu 2002. It-tema li ntgħazlet għal din is-sena kienet "Inti l-Omm tal-Ġzira tagħna".
- 27 Quddiesa li tat bidu għall-festa ta' Santa Marija mmexxija mill-Vigarju Parrokkjali Dun Reuben Micallef fl-okkażjoni ta' Jum il-Persuni kksagrati. Ha sehem il-Cathedral Youth Choir. Wara saret siegħa adorazzjoni mmexxija mill-Ispigolatrici della Chiesa u tkompla l-lejl b'Prayer Meeting immedxi mill-Moviment Tigdid Karizmatiku.
- 29 Seminar f'Manresa għall-membri tal-presbiterju parrokkjali u lajċi impenjati fi hdan il-parroċċa, bi thejġija għall-festa li tmexxa mill-Arcipriet tax-Xewkija Mons Carmelo Mercieca.
- 30 Jum il-Persuni bi bżonnijiet speċjali - Quddiesa mill-Vigarju Parrokkjali Dun Joe Calleja li għaliha kienu mistiedna l-persuni bi bżonnijiet speċjali tal-parroċċa kif ukoll dawk li jattendu l-Adult Training Centre. Wara sar party għalihom fil-Pjazza tal-Katidral bis-sehem tal-Joy Boys.
- 31 Jingħata bidu għall-Kwindiċina ta' Santa Marija. Matul il-jiem kollha tal-Kwindiċina ġew mistiedna t-tfal tal-parroċċa fejn ingħataw hafna rigali sbieħ kif ukoll f'kull ġurnata kellhom is-servizz tal-minibus.
- Jum l-Abbatini u l-Grupp tal-Vokazzjonijiet - Quddiesa għat-tfal minn Dun Michael Said. F'din l-okkażjoni saret il-vestizzjoni ta' l-abbatini l-godda. Wara kien hemm Barbecue kbir għat-tfal fil-Pjazza tal-Katidral.

Awwissu

- 1 Jum il-Benefatturi haġjin u mejtin - Quddiesa tal-Kwindiċina minn Dun Michael Said.
- 2 Jum l-Istudenti, Żgħażaġ u l-Ispartivi - Quddiesa tal-Kwindiċina minn Dun Michael Said. F'din l-okkażjoni l-parroċċa pprezentant erba' trophies lill-aħjar players tas-sena (kbar, under 16, under 14 u under 12) ta' l-SK Victoria Wanderers. Wara nżammu *Giuochi senza frontiere* fil-Pjazza tal-Katidral, organizzati miż-żgħażaġ għal kulhadd.
- 3 Jum il-Karità - Quddiesa tal-Kwindiċina minn Dun Michael Said.
- 4-15 Radju Katidral ixandar fuq skeda itwal mit-8.00 am sal-11.00 pm b'varjetà ta' programmi u b'kollegamenti u xandiriet diretti tal-funzjonijiet, attivitajiet u marċijiet tal-festa.
- 4 Jum il-Familja, l-Ex-Parruċċani u l-Emigranti
Fil-ghodu sar il-hruġ ta' l-Istatwa ta' Santa Marija min-niċċa fost il-kant ta' l-innijiet marjani.
Fil-ghaxija Quddiesa tal-Kwindiċina minn Fr Martin Cilia MSSP li kienet bis-sehem tal-koppji li matul is-sena ċelebraw l-ewwel, l-10, l-20, il-25, it-30, l-40 u l-50 anniversarju taż-żwieġ tagħhom. Kienu mistiedna wkoll l-ex-parruċċani u l-emigranti u li s-sehem tagħhom kien ferm

- sodisfacenti. Wara sar riċeviment għalihom fl-Annexe tal-Knisja Katidrali.
- 5 Jum il-Morda u l-Anzjani – Fil-ghodu, saru żjarat lill-morda u l-anzjani rikoverati fl-Isptar Generali ta' Għawdex u fil-Kliniki Privati.
Fil-ghaxija giet ċelebrata quddiesa tal-kwindiċina bis-sehem ta' l-anzjani minn Fr Martin Cilia MSSP u wara kellhom party għalihom fl-annexe tal-Knisja Katidrali. Kellhom ukoll is-servizz tal-minibus
  - 6 L-ET Mons Isqof Nikol Ġ Cauchi amministra s-Sagrament ta' l-Ewwel Tqarbina lil 20 tifel u tifla tal-parroċċa u s-Sagrament tal-Grizma ta' l-Isqof lil 30 tifel u tifla tal-parroċċa.
  - 7 Quddiesa ta' l-Aħhar Erbgha ta' Santa Marija minn Fr Martin Cilia MSSP. F'din l-okkażjoni ġew ippremjati l-aħjar żewġ studenti li jattendu fiċ-Ċentri tad-Duttrina li għandna fil-Parroċċa.
  - 8 Jum l-Għaqdiet Kattoliċi – Quddiesa tal-Kwindiċina minn Fr Anthony Mario Saliba u li kienet bis-sehem tal-Komunitajiet Religjużi u l-Għaqdiet Kattoliċi.
Tard fil-ghaxija saret l-ikla tradizzjonali tal-festa organizzata mis-Socjetà Filarmonika *Leone* fil-Każin tal-Banda *Leone*.
  - 9 Jum it-Trabi – Quddiesa tal-Kwindiċina minn Fr Martin Cilia MSSP. Fit-tmiem tal-quddiesa, t-trabi li tghamdu matul din is-sena, ġew ipprezentati lil Santa Marija. Ha sehem il-kor tat-tfal tal-kapuċċini "Fjur ta' Assisi".
Sar barbecue kbir fil-pjazza tal-Katidral għat-tfal tal-parroċċa.
  - 10 Jum il-Parroċċa tal-Katidral u s-Socjetà Filarmonika *Leone* – Quddiesa tal-Kwindiċina minn Fr Martin Cilia MSSP bis-sehem tal-Banda Ċittadina *Leone* u l-*Chorus Ecclesiae Cathedralis*.
  - 11-13 Tridu Solenni – L-omelija tat-Tridu saret minn Mons Ġuzeppi Curmi.
  - 14 Lejlet il-Festa – Fil-ghodu giet ċelebrata quddiesa għat-tfal kollha tal-Parroċċa mill-Arċipriet Mons Joe Vella-Gauci. Wara l-quddiesa t-tfal kollha mmarrjaw għall-Kumpless tas-Socjetà Filarmonika *Leone* akkumpanjati min-Naxxar Scout Band fejn sar 'party' għalihom kif ukoll inghatat banner ta' Santa Marija lit-tfal kollha li kienu preżenti.
Fil-ghaxija saret it-Translazzjoni Pontifikali, l-Għasar u l-funzjoni Ewkaristika bil-Barka Sagramentali. Il-quddiesa ta' lejlet il-festa tmexxiet mill-ET Mons Luigi Conti Arċisqof titolari ta' Graziana u Nunzu Apostoliku għal Malta.
  - 15 L-Għid ta' l-Assunta – Il-quddies f'dan il-jum kien fl-4.15 am, 5.45 am, 6.30 am, 7.15 am, 8.00 am, 9.00 am (Pontifikal), 10.30 am, 11.15 am, 12.00, 1.00 pm u 5.00 pm.
Il-Konċelebrazzjoni Pontifikali tmexxiet mill-ET Mons Isqof Nikol Ġ Cauchi flimkien mar-Rev.mu Kapitlu. Fi tmiem il-Pontifikal tkanta t-Te Deum fl-okkażjoni tal-27 sena mill-Inkurunazzjoni tal-Kwadru Titulari u nghatat il-Barka Appostolika minn Mons Isqof bir-rebħ ta' l-Indulgenza Plenarja. Wara Mons Arċidjaku Giovanni B Gauci ipprezenta rigal, f'isem il-Kapitlu Katidrali, lil Mons Isqof fl-okkażjoni ta' għeluq il-Hamsin Sena mill-Ordinazzjoni Saċerdotali tiegħu. Fl-istess okkażjoni Mons Isqof, Mons Arċidjaku, is-Sur Carmelo Grech u s-Sinjorina Nicholina Zammit ġew onorati bil-medalja "Għid il-Parroċċa tal-Katidral". Għall-pontifikal attendew diversi personalitajiet distinti fosthom l-ET il-Prof. Guido de Marco, President ta' Malta, l-Onor Anton Tabone, Speaker tal-Kamra tar-Rappreżentanti, l-Onor Giovanna Debono, Ministru għal Għawdex, Deputati Għawdxin, is-Sindku u Kunsilliera tal-Kunsill Lokali tar-Rabat kif ukoll rappreżentanza mill-Kumitat tas-Socjetà Filarmonika *Leone*.
Fil-ghaxija, il-Vigarju Generali u Arċidjaku Mons Giovanni B Gauci mexxa l-Għasar Solenni u wara, funzjoni Ewkaristika bil-Barka Sagramentali.
Fis-6.30 pm inghata bidu għall-hruġ tal-purċissjoni u waqt li l-Istatwa ta' Santa Marija kienet fil-bieb il-kbir tal-Knisja Katidrali ġie esegwiet l-Innu Immortali *A Maria Assunta* mill-Banda Ċittadina *Leone* bis-sehem tal-Kor, Tenor u Baritonu. Il-Banda Ċittadina *Leone* akkumpanjat il-purċissjoni.
Fl-10.30 pm Il-folla enormi fil-Pjazza tal-Katidral u fis-swar taċ-Ċittadella taw l-aħhar tislma tagħhom lill-Assunta fid-dhul tagħha fil-Katidral ta' Għawdex bil-kant ta' l-Ave Marija. F'din l-okkażjoni nghatat il-Barka Sagramentali minn Mons Rużar Ġ Borg lill-folla li kienet preżenti fil-Pjazza. Kien hemm ukoll spetaklu meraviljuż u singolari ta' loġhob tan-nar ta' l-ajru minn fuq li kienet qed tassisti għad-dhul ta' l-Istatwa.
F'dan il-jum, l-istazzjon lokali *Super 1*, xandar f'transmissjoni diretta, il-festa ta' Santa Marija waqt il-programm *Min-niċċa 'l barra*. Din it-transmissjoni bdiet fis-7.00 am u ntemmet fis-1.00 am ta' l-għada.

- 22 Quddies ta' Radd il-Hajr bl-evalwazzjoni tal-festa minn Mons Arcipriet Joe Vella-Gauci. Wara l-quddies l-istatwa ta' Santa Marija ddahhlet fin-niċċa tagħha fost il-kant ta' l-innijiet marjani u wara kellha Barbecue ta' l-gheluq tal-festi fil-Pjazza tal-Katidral.
- 25 Fil-harga tal-Bullettin, thabbar li Fr Reuben Micallef, sacerdot minn Kerċem inhatar Vigarju Parrokkjali għall-Parroċċa tal-Katidral. Fr Micallef beda l-hidma pastoral tiegħu fil-parroċċa tagħna fil-bidu ta' Awwissu.
- 27 L-editorjal tal-gazzetta "In-Nazzjon" habbret li l-Gozo Channel garret record ta' passiġġieri u vetturi f'Ghawdex f'Santa Marija.
- 30 Harga f'Kemmuna għall-istudenti ta' Forms 2 - 3.

Settembru

- 1 Il-ġbir li sar waqt il-quddies kien b'riżq il-festi esterni ta' Santa Marija. Radju Katidral beda jxandar fuq skeda ġdida ta' programmi mill-istudio mill-5.00 pm sas-6.30 pm mit-Tnejn sal-Gimgha u mit-8.00 am sas-7.00 pm is-Sibt u l-Hadd.
- 6-13 Mawra fl-Italja mmexxija minn Mons Arcipriet għall-Grupp Animazzjoni Vokazzjonali tal-Katidral fejn fil-11 ta' Settembru kellhom udjenza mal-QT il-Papa Gwanni Pawlu II.
- 8 Fil-harga tal-Bullettin l-Arcipriet iringrazzja lil dawk kollha li b'xi mod jew iehor offrew l-ghajnuna tagħhom matul il-jiem tal-festa. Inghata wkoll rendikoni tal-ġbir li sar b'riżq il-festa interna li din is-sena ngabret somma *record* ta' Lm24,843.35.
- 14 Pelligrinagg bil-kwadru tal-Madonna tal-Grazzja, fl-okkazjoni tal-50 sena mill-Inkurunazzjoni, mill-Katidral sas-Santwarju tal-Madonna tal-Grazzja.
- 15 Inghata bidu għar-registrazzjoni tat-tfal tal-parroċċa li ser jirċievu l-Ewwel Tqarbina u l-Grizma ta' l-Isqof fl-2003. Inharġu għall-bejgħ sett ta' 5 videos tal-festa ta' Santa Marija li giet trasmessa fuq *Super 1 TV* waqt il-programm *Min-niċċa 'l barra*.
- 17 Giet organizzata hargha għall-Anzjani fejn giet ċelebrata quddies fil-Knisja tal-Kappuċċini fl-okkazjoni tal-festa tal-Madonna tal-Grazzja u kien hemm *light refreshments* fil-Moby Dick Bar & Rest., Xlendi.
- 20 Giet organizzata hargha għal Kemmuna għall-Istudjanti ta' Forms 2 - 5.
- 24 Gie organizzat *Coffee Morning* f'Villa Fiorita, M'Forn.
- 27 Seminar f'Manresa għall-Katekisti tal-parroċċa minn Dun Gerard Buhagiar bis-sugġett "Il-Katekist u l-Evangelizzazzjoni". Wara kien hemm iċ-Ċena.

Ottubru

- 1 Bdiet il-quddies tat-tfal fiċ-Ċentru Parrokkjali fil-5.00 pm. Il-Librerija Pubblika tal-Katidral bdiet tiftah kuljum mill-5.00 pm sas-7.00 pm kif ukoll sar appell għall-ghajnuna ta' aktar *helpers* għal-Librerija.
- 3 Saret laqgħa għall-Katekisti tal-Parroċċa bi thejjija għas-sena kateketika l-ġdida.
- 5 Lejl ta' talb u adorazzjoni mill-Grupp Ewkaristiku Ghawdxi fl-okkazjoni tal-festa tal-Madonna tar-Rużarju.
- 6 Festa tal-Madonna tar-Rużarju - Fil-ghaxxja giet ċelebrata quddies minn Dun Mario Grech, bl-omelija ta' l-okkazjoni bis-schem tat-tfal ta' l-Ewwel Tqarbina u l-Grizma ta' l-Isqof. F'din l-okkazjoni Mons Arcipriet ta l-Mandat tat-Tagħlim tad-Duttrina lill-Katekisti tal-parroċċa. Wara nharġet il-purċissjoni pellegrinagg bl-istatwa tal-Madonna tar-Rużarju li tmexxiet mill-Vigarju Generali Mons Arcidjaknu Giovanni B Gauci flimkien mar-Rev.mu Kapitu. Fit-tmiem inghatat il-Barka Sagramentali.
- Il-ġbir li sar waqt il-quddies kien b'riżq il-festi esterni ta' Santa Marija.
- 7 L-ewwel laqgħa għat-tfal tal-Grizma ta' l-Isqof.
- 8 L-ewwel laqgħa għat-tfal ta' l-Ewwel Tqarbina.
- 11 Konċelebrazzjoni ta' Radd il-Hajr, immexxija mill-ET Mons Isqof Nikol Ġ Cauchi flimkien mar-Rev.mu Kapitu fl-okkazjoni tal-286 anniversarju tal-konsagrazzjoni tal-Knisja Katidrali.
- 13 Il-ġbir li sar waqt il-quddies kien b'riżq l-Obolu ta' San Pietru. Fetah il-bookings mill-Uffiċċju Parrokkjali għall-intenzjonijiet tal-quddies għas-sena 2003.

Sar appell permezz tal-harga tal-*Bullettin* li l-Librerija Pubblika tal-Katidral ghandha bzonn ta' 'book deliverers' sabiex jaghtu servizz voluntarju ta' l-inqas siegħa fil-gimgha.

- 15 Giet organizzata harga għall-anzjani fejn fost l-oħrajn giet ċelebrata quddiesa fil-Knisja Parrokjali ta' Għajnsielem, saret żjara lill-Mithna ta' Kola x-Xagħra u kellhom *light refreshments* f'Café Roma, Victoria.
- 18 Harga f'Malta għall-istudenti ta' Forms 2 - 5. Giet ċelebrata quddiesa fil-kappella ta' Savio College, Dingli u wara bdiet passiġġata lejn Dingli Cliffs. L-istudenti mbagħad żaru Tas-Sliema u Bay Street.
- 20 Il-ġbir li sar waqt il-quddies kien b'riżq l-artijiet tal-missjoni.
- 21 Festa ta' Sant'Orsla - L-ET Mons Isqof Nikol Ġ Cauchi mexxa konċelebrazzjoni tal-festa flimkien mar-Rev.mu Kapitu tal-Katidral.
- 22 Gie organizzat Coffee Morning f'Villa Fiorita, M'Forn.
- 31 Fl-okkażjoni tat-52 anniversarju mill-Proklamazzjoni tad-Domma ta' l-Assunta, l-Parroċċa tal-Katidral organizzat Festival Marjan fil-Knisja Katidrali taht il-patroċinju ta' l-ET Mons Isqof Nikol Ġ Cauchi u ta' l-Onor Giovanna Debono, Ministru għal Għawdex. Kantanti distinti li hadu sehem kienu Renato, Georgina u Christian Grech.

Novembru

- 1 L-ET Mons Isqof Nikol Ġ Cauchi mexxa Konċelebrazzjoni Pontifikali flimkien mar-Rev.mu Kapitu fl-okkażjoni tal-Festa tal-Qaddisin Kollha.
- 2 L-ET Mons Isqof Nikol Ġ Cauchi mexxa Konċelebrazzjoni Pontifikali flimkien mar-Rev.mu Kapitu fl-okkażjoni tal-Għid ta' l-Imwiet. Il-quddies f'dan il-jum gie ċelebrat fl-5.00 am, 5.20 am, 5.40 am, 6.00 am, 6.20 am, 6.40 am, 7.00 am, 7.20 am, 7.40 am, 8.00 am, 8.20 am, 8.40 am, 9.30 am (Centru), 9.50 am (Centru), 12.40 pm, 1.00 pm, 1.20 pm, 6.00 pm u 7.15 pm.
- 3 Il-ġbir li sar waqt il-quddies kien b'riżq il-festi esterni ta' Santa Marija. Fil-harga tal-*Bullettin*, il-parroċċa tat l-aħhar tislma tagħha lill-ET Mons Josè Sebastian Laboa, Nunzu Appostoliku għal Malta bejn l-1995 u l-1998. Mons Laboa kien fetah il-festi ċentinarji fis-6 ta' Awwissu 1996.
- 11 Saret il-laqgħa tax-xahar għat-tfal tal-Grizma ta' l-Isqof.
- 12 Saret il-laqgħa tax-xahar għat-tfal ta' l-Ewwel Tqarbina.
- 15 Giet organizzata attività għall-istudenti ta' Forms 2 - 5 fejn kien hemm Prayer Meeting fil-Kappella ta' Santa Barbara minn Dun Reuben Micallef u wara, l-istudenti marru jiehdu Pizza flimkien fil-Bukkett Restaurant, il-Qala.
- 19 Giet organizzata harga għall-Anzjani fejn giet ċelebrata quddiesa fiċ-Ċimiterju ta' Santa Marija u wara saret żjara ukoll liċ-ċimiterju tal-Qala u t-Torri ta' Santa Ċeċilja, ix-Xewkija. Kien hemm 'light refreshments' fit-Tartufo Bar & Restaurant.
- 24 Il-ġbir li sar waqt il-quddies kien għall-Karità. Il-Parroċċa tagħna hadet sehem fil-korteo ta' Kristu Re kif ukoll fil-manifestazzjoni djoċesana li kienet fil-Kumplex Sportiv.
- 26 Gie organizzat Coffee Morning f'Ta' Pinu Cafeteria.
- 30 Lejl ta' talb u adorazzjoni bi thejġija għall-Milied immexxi mill-Moviment Ewkaristiku Għawdexi.

Dicembru

- 1 Quddiesa ta' l-ewwel Hadd ta' l-Avvent li tmexxiet minn Mons Lawrenz Sciberras. Il-ġbir li sar waqt il-quddies kien b'riżq il-festi esterni ta' Santa Marija.
- 4 Gie organizzat Coffee Morning tal-Milied f'Villa Fiorita, M'Forn.
- 5 Sar seminar għas-sacerdoti u lajċi impenjati fil-parroċċa bis-sugġett *Id-Djagonija*. Dan is-seminar tmexxa minn Dun Ang Seychell f'Dar Manresa. Wara kien hemm ċena.
- 7 Irtir għat-tfal ta' l-Ewwel Tqarbina u l-Grizma ta' l-Isqof bi thejġija għal dawn is-Sagramenti. Dan l-irtir sar fil-Kunvent ta' Santu Wistin.
- 8 Quddiesa tat-tieni Hadd ta' l-Avvent li tmexxiet minn Mons Lawrenz Sciberras. Għal din il-quddiesa attendew l-ex-parruċċani tal-Katidral u wara kellhom riċeviment tal-Milied fl-annex

- tal-Knisja Katidrali.
- 10-12 Saret il-fiera tax-xtieli, kejkijiet u helu iehor tal-Milied fiċ-Ċentru Parrokkjali.
- 13 Giet organizzat Coffee Morning speċjali tal-Milied b'hafna rigali sbieħ f'Ta' Pinu Cafeteria.
- 15-23 Jiem in-Novena tal-Milied ghat-tfal fil-Katidral li tmexxiet minn Dun Michael Said. Matul il-jiem tan-novena giet offrit is-servizz tal-minibus lit-tfal kif ukoll itellghu bosta rigali fost it-tfal li attendew ghan-Novena.
- 15 Quddies tat-tielet Hadd ta' l-Avvent li tmexxiet minn Mons Lawrenz Sciberras.
- 17 Giet organizzat harga tal-Milied għall-anzjani tal-parroċċa fejn giet ċelebrata quddies għalihom fil-Knisja ta' Santa Luċija u wara żaru diversi presepi mekkanici u statici, kif ukoll, f'nofs in-nhar kellhom l-ikla tal-Milied f'San Andrea Hotel, Xlendi.
- 22 Quddies tar-raba' Hadd tar-Randan li tmexxiet minn Mons Lawrenz Sciberras.
- 23 Quddies ta' l-aħhar jum tan-Novena tat-tfal minn Dun Michael Said. Wara l-quddies, fil-preżenza ta' 'Father Christmas' tqassmu r-rigali tal-Milied lit-tfal kollha li attendew ghan-Novena.
- 24 Lejlet il-Milied – Konċelebrazzjoni Pontifikali ta' nofs il-lejl mill-ET Mons Isqof flimkien mar-Rev.mu Kapitu tal-Katidral u bis-sehem tal-*Chorus Ecclesiae Cathedralis* flimkien ma' orkestra. Wara l-funzjoni l-Parroċċa offriet bibita tal-Milied lil dawk kollha li attendew għall-funzjoni.
- 25 Jum il-Milied – Fil-ghodu l-ET Mons Isqof mexxa Konċelebrazzjoni Pontifikali flimkien mar-Rev.mu Kapitu.
- Fil-ghaxija giet ċelebrata quddies ghat-tfal minn Mons Arċipriet li fiha saret il-priedka tal-Milied, mit-tfajjel Joel Calleja. Waqt il-priedka inżadment mima mit-tfal tal-parroċċa. Wara, reġghu tqassmu hafna rigali lit-tfal.
- 26 Sar il-Party tal-Milied ghat-tfal fil-Kazin tal-Banda Leone organizzat mill-Parroċċa tal-Katidral u s-Socjetà Filarmonika Leone.
- 27-28 Live-in Experience għall-Istudenti ta' Forms 2 – 5 immexxi minn Dun Giovanni Curmi, f'San Andrea Hotel, Xlendi.
- 29 Tqassam il-Kalendarju 2003 tal-Knisja Katidrali lill-parruċċani kollha.
- 30 It-tfal tal-Parroċċa għamlu żjarat lill-morda u lill-anzjani tal-katidral rikoverati fil-Klinici tas-Sorijiet Karmelitani (tal-Katidral), ta' Trionfi u tad-Dumnikani, fejn f'kull klinika reġghet saret il-priedka tal-Milied mit-tfajjel Joel Calleja.
- 31 Jum ta' Adorazzjoni quddiem Ġesù Sagramentat, b'radd il-hajr tas-sena li ntemmet.
- Fil-ghaxija, l-ET Mons Isqof mexxa Konċelebrazzjoni Pontifikali ta' Radd il-Hajr, flimkien mar-Rev.mu Kapitu tal-Katidral, bis-sehem tal-*Chorus Ecclesiae Cathedralis*.

Jannar

- 1 Konċelebrazzjoni Pontifikali ta' l-Ewwel Jum tas-sena mill-ET Mons Isqof flimkien mar-Rev.mu Kapitu tal-Katidral bis-sehem tal-*Chorus Ecclesiae Cathedralis*.
- 3 Harga ghat-tfal tal-parroċċa fil-kampanja.
- 5 Fil-ghodu l-ET Mons Isqof mexxa Konċelebrazzjoni tas-Solennità ta' l-Epifanija tal-Mulej flimkien mar-Rev.mu Kapitu tal-Katidral, bis-sehem tal-*Chorus Ecclesiae Cathedralis*.
- Fil-ghaxija giet ċelebrata quddies ta' l-gheluq tal-festi tal-Milied ghat-tfal tal-parroċċa u wara tqassmu hafna rigali sbieħ lit-tfal.
- Il-ġbir waqt il-quddies kien b'rizz il-festi esterni ta' Santa Marija.
- 11 Giet organizzata l-Ikla tal-Hbieb f'Palazzo Margherita, Sannat.
- 12 Il-ġbir li sar waqt il-quddies kien b'rizz il-festi esterni ta' Santa Marija.
- 15 Il-Parroċċa tal-Katidral iffirmat kuntratt mal-kumpanija Ingliża *John Taylor Bellfounders* fejn ġew ikkummissjonati sett ta' 5 qniepen ġodda għall-Knisja Katidrali.
- Radju Katidral xandar programmi speċjali "Seba' Snin Wara..." fl-okkazjoni tas-seba' anniversarju mill-hatra ta' Mons Joe Vella-Gauci bhala Arċipriet tal-Parroċċa tal-Katidral.
- 19 Mal-harga tal-Bullettin tqassam supplement li kien jirrigwardja s-sett tal-qniepen il-ġodda.
- Il-Bullettin habbar ukoll li l-proġett tal-qniepen ser jiswa lill-Parroċċa Lm120,000 u li persuni responsabbli kienu ser iduru bieb bieb għand il-parruċċani biex jiġbru fondi għal dan il-proġett ambizzjuż. It-talba li saret permezz ta' dan il-bullettin kienet li "Min għandu hafna jixraq li jagħti hafna u min għandu ftit hu apprezzat li jagħti mill-ftit li Alla pprovdilu."

- 21 Giet organizzata l-harga tax-xahar għall-Anzjani fejn giet ċelebrata quddies għalihom fil-Kappella ta' Sant'Anton Abbati u saret żjara lill-Museum of Toys. Kellhom ukoll *light refreshments* f'St Patrick's Hotel, Xlendi.
- 24 Giet organizzata l-attività tax-xahar għall-istudenti ta' Forms 2 – 5 li kienet tikkonsisti f'*Prayer Meeting* immedja minn Mons Arcipriet fil-Knisja ta' Savina u wara kellhom attività soċjali.
- 28 Gie organizzat *Coffee Morning* f'Ta' Pinu Cafeteria.

Frar

- 2 Konċelebrazzjoni tal-Prezentazzjoni tal-Mulej immedja mill-ET Mons Isqof flimkien mar-Rev.mu Kapitu tal-Katidral. F'din l-okkażjoni saret il-prezentazzjoni tat-tfal ta' l-Ewwel Tqarbina u l-Grizma ta' l-Isqof lil Mons Isqof. Il-gbir waqt il-quddies kien b'riżq il-festi esterni ta' Santa Marija.
- 10 Festa ta' San Pawl Missierna. Il-quddies fil-Katidral kien ċelebrat fl-istess hinijiet tal-quddies tal-Hdud.
- 11 Kien hemm il-laqgħa tax-xahar għat-tfal tal-Grizma ta' l-Isqof.
- 12 Kien hemm il-laqgħa tax-xahar għat-tfal ta' l-Ewwel Tqarbina.
- 16 Fil-harga tal-Bullettin gie mhabbar li c-ċerimonja tat-tberik tal-qniepen il-godda ser tkun nhar is-Sibt, 2 ta' Awwissu 2003 kif ukoll il-parroċċa ser torganizza gita ta' hamest ijiem għall-Ingilterra biex issir żjara lill-fabbrika ta' *John Taylor Bellfounders* għewwa Loughborough, Leicestershire.
- 18 Giet organizzata l-harga għall-Anzjani fejn giet ċelebrata quddies fil-Kappella ta' Lourdes fl-okkażjoni tad-dehra tal-Madonna ta' Lourdes; wara kellhom *light refreshments* fil-Cornucopia Hotel.
- 20 Beda l-Kors ta' Thejija għaž-Żwieg għall-gharajjes li jizzewgu matul l-2003. Dan il-kors kien jikkonsisti f'sitt laqgħat. L-gharajjes kienu obbligati wkoll li jattendu għall-Eżerċizzi Spiritwali tar-Randan għall-Mizzewgħin. Il-kors tmexxa minn nies professjonali fil-qasam tagħhom fi hdan il-Family and Social Action Group tal-Parroċċa tal-Katidral.
- 23 Fil-harga tal-Bullettin thabbar li barra l-iskrizzjoni li tfakkar il-grajja storika ta' meta l-qniepen ingabu u tberku, fuq l-ewwel erba' qniepen ser ikun hemm it-talba tal-Missierna, filwaqt li fuq il-qanpiena l-kbira ser ikun hemm silta mill-Magnificat.
- Quddies ta' Radd il-Hajr fil-Katidral fl-okkażjoni ta' l-40 sena mit-twaqqif tal-Victoria Scout Group.
- 25 Gie organizzat *Coffee Morning* fil-Crystal Palace, M'Forn.
- 28 Gie organizzat *Carnival Disco Party* għall-istudenti ta' Forms 2 – 5 fiċ-Ċentru Parrokkjali tal-Katidral.

Marzu

- 2 Waqt il-quddies sar il-gbir b'riżq il-festi esterni ta' Santa Marija.
- 5 Fil-ghaxija gie amministrat is-Sagrament tal-Qrar lit-tfal ta' l-Ewwel Tqarbina u wara l-ET Mons Isqof mexxa Konċelebrazzjoni Pontifikali bit-tberik ta' l-Irmied flimkien mar-Rev.mu Kapitu tal-Katidral.
- 9 Mal-harga tal-Bullettin tqassam il-programm dettaljat tar-Randan u l-Gimgha Mqaddsa. Quddies ta' l-ewwel Hadd tar-Randan li tmexxiet minn Mons Lawrenz Sciberras.
- 16 Quddies tat-tieni Hadd tar-Randan li tmexxiet minn Mons Lawrenz Sciberras.
- 17-21 Saru l-Eżerċizzi Spiritwali għat-tfal fil-Katidral minn Dun Michael Said. Matul il-jiem ta' l-eżerċizzi tqassmu hafna rigali sbieħ lit-tfal. Kellhom ukoll servizz tal-minibus.
- 18 Giet organizzata l-harga għall-Anzjani fil-Knisja Parrokkjali tal-Qala fl-okkażjoni tal-festa ta' San Guzepp kif ukoll saret żjara lill-kappella tal-Lunzjata. Kellhom ukoll *light refreshments* fis-Seashells Restaurant, ix-Xlendi.
- 19 Fl-okkażjoni tas-Solennità ta' San Guzepp il-quddies fil-Katidral gie ċelebrat fl-istess hinijiet bħall-Hdud. Fis-1.00 pm giet ċelebrata quddies fil-Kappella ta' San Guzepp ta' fuq is-sur, u fil-Knisja Katidrali.
- 21 Attività tax-xahar għall-istudenti ta' Forms 2 – 5 fejn saret il-Via Sagra fuq l-gholja ta'

- Ghammar.
- 23 Quddiesa tat-tielet Hadd tar-Randan li tmexxiet minn Mons Lawrenz Sciberras.
- 24 Twieldet il-qanpiena ż-żghira Aloysia.
- 24 - 28 Eżerċizzj Spiritwali għall-Miżżewġin fil-Katidral minn Dun Ang Seychell. Matul il-jiem ta' l-eżerċizzj kellna s-servizz tal-'baby-sitters'.
- 25 Gie organizzat Coffee Morning fil-Crystal Palace, M'Forn.
- 29 Sar nofs ta' nhar ta' irtir fil-Kunvent ta' Sant'Wistin, għat-tfal ta' l-Ewwel Tqarbina u l-Griżma ta' l-Isqof.
- 30 Quddiesa tar-raba' Hadd tar-Randan li tmexxiet minn Mons Lawrenz Sciberras.
- 31 - 4 Eżerċizzj Spiritwali għal Kulhadd mill-Gwardjan Patri Noel Muscat, u għaž-Żgħażaġh minn Fr Jesmond Grech SDB.

April

- 5 Lejl ta' talb u adorazzjoni mill-Grupp Ewkaristiku Ghawdx bi thejġja għall-Gimgha Mqaddsa u l-Ghid il-Kbir.
- 6 Quddiesa tal-hames Hadd tar-Randan li tmexxiet minn Mons Lawrenz Sciberras.
- 7 - 11 Fil-ghodu kien hemm l-Eżerċizzj Spiritwali għall-Anzjani mill-Arċipriet tal-Qala, Dun Karm Refalo, fiċ-Ċentru Parrokkjali.
- Fil-ghaxija Eżerċizzj Spiritwali għaž-Żgħażaġh minn Dun Charles Said SDB.
- 8 - 11 Eżerċizzj Spiritwali għall-Istudenti ta' Forms 2, 3, 4 u 5 mill-Gwardjan Patri George Bugeja, fl-annexe tal-Knisja Katidrali.
- 9 - 11 Fiera tal-Figolli fiċ-Ċentru Parrokkjali.
- 11 Jum id-Duluri - Matul dan il-jum giet ċelebrata quddiesa fis-1.00 pm u quddiesa fil-5.30 pm minflok fis-6.00 pm sabiex ma tahbatx mal-funzjoni djoċesani li tkun fi Pjazza Indipendenza.
- Fit-8.00 pm sar servizz penitenzjali integrat fil-quddiesa għall-istudenti ta' Forms 2 - 5.
- Radju Katidral beda jxandar fuq skeda ta' hin itwal.
- 12 Fil-ghaxija saret il-Manifestazzjoni ta' Hadd il-Palm għat-tfal u quddiesa għalihom fil-Knisja Katidrali fejn inghatat tifikira speċjali ta' Hadd il-Palm kif ukoll itellghu bix-xorti bhala tnaix-il appostlu. F'din l-okkażjoni, l-ewwel komunità tal-Mixja Neo-katekumenali tal-parroċċa tagħna inghatat ir-*Reditio u Simboli* (l-ghoti tal-Kreditu - wiehed mill-passaġġi mportanti tal-mixja Neo-katekumenali) mill-Arċipriet Mons Joe Vella-Gauci.
- 13 L-ET Mons Isqof mexxa Konċelebrazzjoni Pontifikali tat-tberik tal-Palm flimkien mar-Rev.mu Kapitu tal-Katidral.
- 15 Il-Parroċċa tal-Katidral flimkien mas-Socjetà Filarmonika organizzaw Kunċert ta' Mużika Sagra fil-Knisja Katidrali taht il-patroċinju ta' l-ET Mons Isqof Nikol Ġ Cauchi bis-sehem tal-*Chorus Ecclesiae Cathedralis* u l-Banda Cittàdina Leone.
- 16 L-Erbgha tat-Tniebri - Ċelebrazzjoni Ewkaristika ta' l-Ikla tal-Mulej għat-tfal li fiha Mons Arċipriet hasel ir-riglejn ta' tnaix-il tifel u tifla li kienu magħżula bix-xorti bhala Appostli. Wara l-funzjoni tqassmu l-kaghak ta' l-appostli lit-tfal kollha li kienu preżenti.
- 17 Hamis ix-Xirka - Fil-ghodu l-ET Mons Isqof mexxa Konċelebrazzjoni tat-Tberik taż-Żjut fejn ikkonċelebraw hafna mill-qassisin t'Ghawdex. Fi tmiem tal-Quddiesa Mons Isqof ta l-Barka Appostolika bir-rebb ta' l-Indulgenza Plenarja.
- Fil-ghaxija L-ET Mons Isqof mexxa Konċelebrazzjoni Pontifikali ta' l-Ikla tal-Mulej flimkien mar-Rev.mu Kapitu tal-Katidral.
- Aktar tard, iż-żgħażaġh u l-istudenti tal-parroċċa flimkien mal-Vigarji Parrokkjali Dun Joe Calleja u Dun Reuben Micallef marru jżuru s-Seba' Sepulkri flimkien, fl-irhula.
- 18 Il-Gimgha l-Kbira - L-ET Mons Isqof flimkien mar-Rev.mu Kapitu mexxa l-Funzjoni fit-Tifikira tal-Mewt tal-Mulej.
- Fil-ghaxija harget il-purċissjoni tal-Passjoni mill-Knisja Katidrali bis-sehem tar-Rev.mu Kapitu u tal-Banda Cittàdina Leone.
- 19 Sibit il-Ghid - L-ET Mons Isqof flimkien mar-Rev.mu Kapitu mexxa l-Funzjoni tal-Vgħli l-Kbira tal-Ghid.
- 20 L-Ghid il-Kbir - Fil-ghodu l-ET Mons Isqof mexxa Konċelebrazzjoni Pontifikali tal-Ghid il-

- Kbir flimkien mar-Rev.mu Kapitu tal-Katidral.
 Fil-10.45 am saret il-Manifestazzjoni bl-Istatwa ta' Kristu Rxox mill-Knisja Katidrali u kienet bis-sehem tal-Banda Cittadina Leone.
 Fil-ghaxija giet celebrata quddies ghat-tfal tal-parroċċa mill-Arcipriet Mons Joe Vella-Gauci. Wara l-quddies tqassmu l-Figolli tal-Ghid lit-tfal kollha li kienu preżenti.
 21 Bida t-berik tal-familji minn Mons Arcipriet Joe Vella-Gauci meghjun mill-Vigarij Parrokkjali Dun Joe Calleja u Dun Reuben Micallef.
 22 Giet organizzata l-harga tax-xahar ghall-anzjani li fiha giet celebrata quddies fil-Knisja Parrokkjali taż-Zebbug u żaru wkoll il-wirja ta' l-Ghid fin-Nadur. Kellhom *light refreshments* f'Cañe Roma, Victoria.
 23 Giet organizzata Harga f'Malta ghall-festa ta' San Girgor f'M'Xlokk.
 29 Mons Lawrenz Sciberras mexxa Konċelebrazzjoni ta' Radd il-Hajr fl-okkażjoni tas-47 anniversarju minn meta s-Socjeta' Filarmonika Leone irregalat l-istatwa artistika u devota ta' Santa Marija lill-Knisja Katidrali. Hadu sehem il-Banda Cittadina Leone flimkien mal-Chorus *Ecclesiae Cathedralis*. Ghal din l-okkażjoni nharġet l-istatwa sabiha ta' Santa Marija kif ukoll fethet wirja ta' Arti Sagra fil-Katidral mill-artisti l-Kav Paul Camilleri Cauchi u Austin Camilleri.
 Ittiehed ritratt tat-tfal tal-Preċett u tal-Grizma quddiem Santa Marija.
 Gie organizzat *Coffee Morning* fil-Crystal Palace, M'Forn.

Mejju

- 4 Quddies ta' Radd il-Hajr minn Mons Arcipreit fl-okkażjoni tal-140 anniversarju mit-twaqqif ta' l-Ewwel Banda Ghawdxija - il-Banda Cittadina Leone. Wara sar marċ mill-Banda Cittadina Leone mill-Katidral sal-Kazin.
 Il-gbir li sar waqt il-quddies kien b'riżq il-festi esterni ta' Santa Marija.
 6 Twieldet it-tieni qanpiena Paula u twieldet ukoll it-tielet qanpiena Iosepha-Francesca.
 7 L-Ewwel Erbgha ta' Santa Marija - Fil-ghaxija L-ET Mons Isqof mexxa Konċelebrazzjoni Pontifikali ta' l-Ewwel Erbgha ta' Santa Marija. F'din l-okkażjoni il-Parroċċa offriet rigal tal-fidda lit-tfal kollha ta' l-Ewwel Tqarbina u tal-Grizma ta' l-Isqof. Kien hemm provdut is-servizz tal-minibus lill-anzjani tal-parroċċa.
 Matul l-Erbgha ta' Santa Marija tigi celebrata quddies ohra fid-9.00 pm.
 12 Reġa' beda l-gbir b'riżq il-proġett tal-qniepen minghand il-parruċċani bieb bieb. Laqgha tax-xahar ghat-tfal tal-Grizma ta' l-Isqof.
 13 Laqgha tax-xahar ghat-tfal ta' l-Ewwel Tqarbina.
 14 Quddies tat-Tieni Erbgha ta' Santa Marija li tmexxiet minn Dun Alfred Farrugia MSSP.
 17 Giet organizzata l-attività tax-xahar ghall-istudenti ta' Forms 2 - 5 li kienet tikkonsisti f'*Prayer Meeting* immexxi mill-Arcipriet Mons Joe Vella-Gauci u wara sar *Night Hike*.
 21 Quddies tat-Tielet Erbgha ta' Santa Marija li tmexxiet minn Dun Alfred Farrugia MSSP.
 27 L-ET Mons Isqof mexxa Konċelebrazzjoni li fiha amministra s-Sagrament tal-Grizma ta' l-Isqof lil 29 tifel u tifla tal-Parroċċa.
 Gie organizzat *Coffee Morning* fil-Crystal Palace, M'Forn.
 28 Quddies tar-Raba' Erbgha ta' Santa Marija li tmexxiet minn Dun Alfred Farrugia MSSP.
 29 L-ET Mons Isqof mexxa Konċelebrazzjoni li fiha amministra s-Sagrament ta' l-Ewwel Tqarbina lil 26 tifel u tifla tal-Parroċċa.
 30 - 1 Tett tjiem ta' Adorazzjoni Solenni tal-Kwaranturi fil-Knisja Katidrali.
 31 Lejl ta' talb u adorazzjoni li tmexxa mill-Grupp Ewkaristiku Ghawdx u li ntemmet b'quddies f'nofs il-lejl.

Gunju

- 1 L-ET Mons Isqof Nikol Ġ Cauchi mexxa Konċelebrazzjoni Pontifikali bis-sehem tar-Rev.mu Kapitu tal-Katidral, f'gheluq il-Kwaranturi. Wara harġet il-purċissjoni bis-SS.mu Sagrament immexxi minn Mons Arcidjaku, il-Kapitu u l-Kleru tal-Katidral, bis-sehem tat-tfal kollha ta' l-Ewwel Tqarbina u l-Grizma ta' l-Isqof kif ukoll bis-sehem tal-parruċċani, reliġjużi u lajċi

ohra.

Fil-harġa tal-Bullettin tal-lum Radju Katidral ghamel appell lil kull min jista' jaghti xi forma ta' għajuna kemm teknika kif ukoll biex jittellghu programmi għall-iskeda tal-festa ta' Santa Marija.

- 4 Quddiesa tal-Hames Erbgħa ta' Santa Marija li tmexxiet minn Patri Jesmond Micallef OFM.
- 8 L-ET Mons Isqof mexxa konċelebrazzjoni Pontifikali tas-Solennità ta' Għid il-Hamsin flimkien mar-Rev.mu Kapitu tal-Katidral. F'nofs inhar indaqet l-aħħar mota solenni mill-qniepen il-qodma qabel ma beda l-process ta' l-inzul tal-qniepen u r-restawr fil-kampnar.
- 11 Quddiesa tas-Sitt Erbgħa ta' Santa Marija li tmexxiet minn Patri Jesmond Micallef OFM.
- 15 Fil-harġa tal-Bullettin gie avżat li l-parroċċa ordnat numru limitat ta' souvenirs maħduma minn Johtaylor Bellfounders Ltd, Uk, fuq disinn tas-Sur Carmel Grech, għall-okkazzjoni tar-tberik tal-qniepen sabiex kull min jixtieq jakkwista wiehed minn dawn is-souvenirs, jawniċina l-Uffiċċju Parrokkjali.
- 17 Giet organizzata l-harġa tax-xahar għall-anzjani fejn giet ċelebrata quddiesa fil-Knisja Parrokkjali tal-Fontana fl-okkazzjoni tal-festa tal-Qalb ta' Gesù, saret żjara lill-bajja tax-Xlendi kif ukoll kellhom *light refreshments* fit-Tartufo Restaurant.
- 18 Quddiesa tas-Seba' Erbgħa ta' Santa Marija li tmexxiet minn Patri Jesmond Micallef OFM.
- 24 Twieled ir-raba' qanpiena Ursula. Gie organizzat *Coffee Morning* fil-Crystal Palace, M'Forn. Fil-ghaxija, fil-Katidral l-ET Mons Isqof mexxa l-Funzjoni ta' l-Ordinazzjoni tal-Presbiterat u d-Djakonat.
- 25 Quddiesa tat-Tmien Erbgħa ta' Santa Marija li tmexxiet minn Patri Jesmond Micallef OFM.
- 29 Il-Cathedral Youth Choir ghamel appell għall-membri godda fil-kor.
- 30 Radju Katidral beda jxandar fuq skeda ta' 12-il siegħa kuljum mit-8.00 am sat-8.00 pm.
- 30 Dun Anthony Mario Saliba irċieva mill-Pontificia Università Gregoriana ta' Ruma il-Liċenzat "summa cum laude" fit-Teologija Dommatika, bi speċjalizzazzjoni partikulari fil-Kristologija. Tul dawn l-aħħar sentejn ta' studju f'din l-istess Università, Dun Anthony Mario wettaq hidma pastorali fil-parroċċa ta' Santa Lucija, Ruma. Huwa serva wkoll bħala wiehed mill-assistenti fil-grupp taż-żgħażaġh ta' l-A.G.E.S.C.I. għaž-żona ta' Ruma. Dun Anthony Mario ser ikompli bil-hidma pastorali tiegħu għewwa l-Italja, filwaqt li jissokta l-istudji teologiċi tiegħu.

Lulju

- 1 Attività għall-istudenti ta' Forms 2 – 5 f'Kemmuna.
- 2 Twieledet il-qanpiena l-kbira Maria Assunta. Quddiesa tad-Disa' Erbgħa ta' Santa Marija li tmexxiet minn Patri Gorg Bugeja.
- 3 Giet organizzata harġa f'Malta għat-Trade Fair.
- 5 Beda l-proċess ta' l-inzul tal-qniepen il-qodma mill-kampnar. Illum tnizzlu l-qanpiena ż-żgħira u t-tieni wahda.
- 6 Il-għir li sar waqt il-quddies kien b'riżq il-festi esterni ta' Santa Marija. Grupp ta' 26 parruċċan flimkien ma' Mons Arcipriet hallew lil arta għal żjara ta' sitt ijiem għewwa l-Ingilterra fejn fost l-oħrajn żaru l-fabbrika ta' Johtaylor Bellfounders għewwa Loughborough fejn inhadmu l-qniepen.
- 9 Quddiesa tal-Għaxar Erbgħa ta' Santa Marija li tmexxiet minn Patri Gorg Bugeja.
- 10 Saret żjara lill-fabbrika ta' Johtaylor Bellfounders f'Loughborough fejn il-ġitanti ammiraw u semgħu d-daqq hlejj tal-qniepen il-godda tal-Katidral. F'din l-okkazzjoni sar kollegament dirett ma' Radju Katidral mill-fabbrika ta' Johtaylor fejn is-semmiegħa kollha ta' Radju Katidral kellhom l-opportunità li jissimghu huma wkoll il-qniepen il-godda tal-Katidral idokuq barra l-Kbira.
- 12 Kmieni fil-ghodu l-grupp ta' ġitanti flimkien ma' Mons Arcipriet waslu Għawdex kurenti mill-mawra tagħhom fl-Ingilterra u aktar minn hekk ferm sodisfatti mir-riżultat tal-qniepen il-godda. Matul il-ġurnata tkompla x-xogħol fuq l-inzul tal-qniepen il-qodma mill-kampnar. Illum tnizzlu t-tielet u r-raba' qanpiena kif ukoll tnizzlet il-qanpiena l-Kbira.

Joe

grech

St. Andrew's Str.,
Victoria,
Gozo.
Tel: 554056

Photographer

*Photos & Video for Weddings, Engagements,
Baptisms or any Special Photographic occasion.*

Passport Photos

Colour or Black & White.

Developing & Printing Service.

Cameras - Flashlights - Films

Watches, Batteries & Video Games

Large Selection of Top Quality Frames & Albums

Frames made to order.

OFFICE EQUIPMENT

**FOR ALL OFFICE SUPPLIES
& STATIONERY**

Photo Copy Service & Binding

Calculators, Typewriters,

Cash Registers, Fax Machines

12, St. Francis Sqr., Victoria - Gozo

Tel: 554052 Fax: 563745

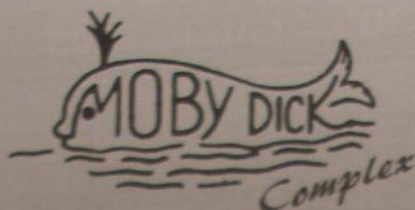
KRONAKA TAL-PARROĊĊA

1 ta' Lulju 2002 - 30 ta' Ġunju 2003

Maghmudijiet

DATA	ISEM TAT-TARBIJA	ISEM IL-ĠENITURI
09-08-02	Tamara Grech	Mark u Salvina nêe Portelli
09-08-02	Joseph Grech	Godwin u Ruth nêe Debono
23-08-02	Alexander John Cordina	Steve Mario u Karin nêe Bicker
28-09-02	Sintayehu Curmi	Salvino u Victoria nêe Meilaq
28-09-02	Luana Marie Curmi	Salvino u Victoria nêe Meilaq
28-09-02	Gabriel Attard	Joseph u Frances nêe Calleja
27-10-02	Emerson Zammit	Mario u Mary Grace nêe Zammit
09-11-02	Caroline Sylvie Vella	Joseph u Georgienne nêe Xuereb
22-12-02	Sione Grima	Patrick u Godwine nêe Gatt
28-12-02	Tony Axiaq	David u Georgina nêe Camilleri
02-01-03	Matthew Debrincat	Andrew u Clotilda nêe Cardona
01-02-03	Gabriel Cardona	Godwin u Rina nêe Gatt
08-02-03	Tania Grech	John u Carmen nêe Tabone
09-02-03	Isac Cutajar	Francis J u Rachele nêe Galea
23-02-03	Matthew Grech	Oliver u Angelita nêe Sciberras
16-03-03	Johann Curmi	Michael u Caroline nêe Portelli
22-03-03	Emma Tess Mom-palao	Paul u Joyce nêe Axiaq
28-03-03	Joanne Saliba	Baskal u Frances nêe Dimech
17-05-03	Hannah Theuma	Joseph u Lara nêe Azzopardi
18-05-03	Nina Marie Scerri	Noel A u Pauline nêe Azzopardi

Bar, Restaurant
& Pizzeria

Huang Gong Chinese
Restaurant

on 3rd Floor
Take Away Available

Roof Garden Restaurant

Serving Local Cuisine on 4th Floor

Open from June till September from 7p.m. onwards

Aljotta - Minestra - Kusksu - Imqarrun il-Forn

Spagetti biz-Zalza tal-Fenek - Hut Frisk - Fenek Stuffat

Qarabali Mimli - Bragioli - Haruf - Ciamari Mimli

4, Marina Street, Xlendi Bay, Gozo. Tel: 561518 Fax: 559632

Forestals
(APPLIANCES) LTD.

Pope John Paul II Street, Victoria, Gozo
Tel: 551234, Fax: 552737

Your new property in Gozo will give you more satisfaction
when you know you have the smartest available:

Light fittings from SILHOUETTE - The Light Shop

Domestic Appliances from FORESTALS - always better.

Free estimates, deliveries and connection of appliances

Date

Isem

13-07-02	Fabian Attard (San :or;) u Francene Farrugia (Katidral)
27-07-02	Sherin-Carmel Schembri (Nadur) u Simone Grech (Katidral)
03-08-02	Joseph Theuma (Katidral) u Lara Marie Azzopardi (Katidral)
17-08-02	Mario Cassar (Katidral) u Natasha Georgette Sacco (Katidral)
18-08-02	Joseph Refalo (San :or;) u Leontine Grech (Katidral)
01-09-02	Johnny Attard (Xewkija) u Micheline Sultana (Xaggra)
23-11-02	Emanuel Grech (Ker/em) u Romina Sultana (Ker/em)
06-06-03	Joseph Borg (M'Forn) u Elen Debono (Katidral)
07-06-03	Jurgen Azzopardi (Fgura, Malta) u Miriam Azzopardi (Katidral)
21-06-03	Charles Steve Muscat (Nadur) u Elisabeth Louise Grech (Katidral)

Mwiet

Date

Isem

04-07-02	Lorenza Said ta' 89 sena
05-07-02	Lina Lupi ta' 51 sena
07-07-02	Maria Antonia Gatt ta' 93 sena
13-07-02	Theresina Borg ta' 92 sena
31-07-02	Adelina Vella ta' 75 sena
06-09-02	Gorga Agius ta' 82 sena
09-09-02	Francesca Cauchi Attard ta' 93 sena
12-11-02	Francesco Zammit ta' 82 sena
17-11-02	Gorg Fenech ta' 84 sena
03-01-03	Luigi Farrugia ta' 66 sena
08-01-03	Saverina Micallef ta' 78 sena
13-01-03	Anton Calleja ta' 80 sena
25-01-03	Carmela Bajada ta' 83 sena
07-02-03	Joseph Schembri ta' 75 sena
15-02-03	Carmelo Portelli ta' 81 sena
17-02-03	Antonia Mercieca ta' 93 sena
18-02-03	Anthony Sammut ta' 70 sena
08-03-03	M'Dolores Zammit ta' 82 sena
15-03-03	Vincenza Micallef ta' 79 sena
18-03-03	Helen Calleja ta' 59 sena
18-05-03	Marija Tabone ta' 93 sena
28-05-03	Carmelo Zammit ta' 50 sena
07-06-03	Antoinette Xerri ta' 87 sena
15-06-03	Carmelo Ricupero ta' 61 sena
29-06-03	Michelina Zammit ta' 75 sena

YARIS

PARDI ENTERPRISES LTD.

Fortunato Mizzi Str., Victoria.

Tel: 21 556678, 21 551772

Such a

complete

much

car yet so

choice

L-Ewwel Tqarbina

29-05-03

Apap Denise, Attard Christopher, Bajada Jake, Bonnici Joelyne, Borg Adrian, Calleja Maria, Caruana Matthew, Debono Stephan, Fayek Steve, Gatt Josephine, Gerardi Dario, Grech Andrew, Grima Nicholas, Haber Justin, Masini Joseph, Portelli Gabrielle, Said Chantelle Marie, Spiteri Damian, Spiteri Joel Mario, Tabone Marcella, Vassallo David, Vella Joseph, Xerri Moira, Zammit George Marlon, Zammit Maria, Zuber Michelle.

06-08-03

Bonnici Mario, Camilleri Joseph Jude, Cook James, Galea Leann, Grech Maria, Mercieca Emma, Refalo Andrew, Ricupero Francesca Vittoria, Tabone Antonia.

Grizma ta' l-Isqof

27-05-03

Abela Jean Paul, Abela Nicholas, Attard Marlon, Bajada Savio, Bugeja Elise, Camilleri Lara Marie, Caruana Sean Paul, Cini George, Cini Katia, Cini Michael, Cordina Christian, Degiorgio James, Dimech Laurant, Farrugia Angele, Farrugia Melanie, Galea Claire, Galea Karin, Gerardi Flavio, Mercieca Clint, Mizzi Francesca Maria, Portelli Mark, Sciberras Kyle, Scicluna Karl, Tabone Deborah Marie, Vella Neil Samuel, Xerri Karl, Xuereb Mario Francis, Zammit Christian, Zammit George Thomas.

06-08-03

Agius Maria, Bezzina Luke, Galea Ariana, Grech Michelle, Mercieca Anton, Mercieca Marla, Mintoff Stefan Francis, Sciortino Sharon, Spiteri Glen Owen, Sultana Charmaine, Vella Gabriella, Zahra Marion.

WERREJ

Infahhru 'l Alla bid-daqq.....	3
Il-Qniepen antiki tal-Katidral ta' Ghawdex..... Robert Cassar BA (Hons) (History of Art)	4
Il-Qniepen il-Godda..... Kenneth Cauchi	7
Il-Wirja ta' Santa Marija sittin sena f'Villa Rundle..... Charles Bezzina	11
In-Nisel tal-Maltin skond il-Himjari u l-Folklore ta' Malta u ta' l-Afrika ta' fuq..... Victor John Galea	17
Meta t-Tuneżini habtu ghal Malta u Ghawdex fl-1429..... Victor John Galea	27
Il-Madonna mtellgha s-Sema bir-Ruh u l-Gisem..... Anglu Xuereb	41
Il-Volontarjat Frott l-Imhabba ta' l-Ahwa lejn l-Ahwa..... George Mercieca	47
F'Jum il-Festa ta' Santa Marija.....	51
Is-Sorijiet Karmelitani..... Sor Maria Romana Cachia	53
Mid-Djarju Parrokkjali.....	55
Kronaka tal-Parrocca.....	65

Cremona Exchange Bureau

45, Savina Sqr., Victoria. Tel/Fax: 21553819, 79728210

For all your Foreign Currency and Travel Requirements

- Buying and Selling Foreign Currency Travellers Cheques. Credit Cards.
- Advantageous Buy-Back Guarantee on purchases of Foreign Currency over Lm250
- Order by phone and fast delivery at home/business
- All Western Union Money Transfer facilities

the first private exchange bureau in Gozo

Palazzo Margherita

*Let your wedding
reflect your personality*

*For Reservations phone
2155 5737, 2155 7898*

**GREAT DISCOUNTS ON THE LARGEST
SELECTION OF TOYS, DECORATIONS,
BICYCLES, COMPUTERS, SOFT TOYS ETC.**

TAL-LIRA ITEMS ALSO AVAILABLE

PARTY ITEMS & GIFTS CAN BE FOUND AT UNBEATABLE PRICES

LARGEST RANGE OF SCHOOL BAGS & ACCESSORIES

Mrs. G. Giardini Vella Street, Victoria, VCT 108, Gozo - Malta
(near water works department)

Tel / Fax: 21 556431 Mob: 9949 0663